UCHWAŁA NR XIV/ 94 /2025
RADY MIEJSKIEJ BORKU WLKP.

z dnia 21 sierpnia 2025 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2025-2028 dla Gminy Borek Wielkopolski"

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2024 r. poz. 1465 z późń. zm.) oraz art. 87 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 r. poz.1292), Rada Miejska Borku Wlkp. uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2025-2028 dla Gminy Borek Wielkopolski ", stanowiący załącznik będący integralną częścią niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Borku Wlkp.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Wiceprzewodniczący Rady
Miejskiej Borku Wlkp.

Andrzej Kubiak

Załącznik do Uchwały nr XIV/94/2025
Rady Miejskiej w Borku Wielkopolskim
z dnia 21.08.2025 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2025-2028 DLA GMINY BOREK WIELKOPOLSKI

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP *3*

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI *4*

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ *18*

4. FORMY OCHRONY PRAWNEJ ZABYTKÓW *20*

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO *24*

5.1. Uwarunkowania na poziomie krajowym *24*

5.2. Uwarunkowania na poziomie wojewódzkim *29*

5.3. Uwarunkowania na poziomie powiatowym *34*

5.4. Uwarunkowania na poziomie gminnym *35*

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY *40*

6.1. Charakterystyka gminy *40*

6.2. Rys historyczny gminy *41*

6.3. Krajobraz kulturowy i zabytki nieruchome *42*

6.4. Zabytki ruchome *66*

6.5. Zabytki archeologiczne *68*

6.6. Zasoby muzealne *75*

6.7. Dziedzictwo niematerialne *75*

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT *76*

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI *78*

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI *81*

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI *82*

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI *83*

12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI *84*

1. WSTĘP

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BOREK WIELKOPOLSKI

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Borek Wielkopolski na lata 2025 – 2028" jest ukierunkowanie polityki Samorządu Gminnego, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów, do których należą:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Gminy, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami

- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konstytucja Rzeczpospolitej Polskiej

Ochrona zabytków, dawnych materialnych i niematerialnych dóbr kultury jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. w myśl art. 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...). Istotnym elementem tego dziedzictwa są zabytki, które w swych niematerialnych wartościach są dobrem wspólnym. Art. 82 Konstytucji wskazuje, iż „obowiązkiem Obywatela (...) jest troska o dobro wspólne", z kolei art. 6 Konstytucji stanowi, że „…Rzeczpospolita Polska, stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (…)".

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024, poz. 1292) z późn. zm.

Obowiązująca ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 3, użyte w ustawie określenia oznaczają:

1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo

minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

2) zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;

3) zabytek ruchomy – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;

4) zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;

5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;

6) prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;

7) prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części oraz dokumentowanie tych działań;

8) roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;

9) badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;

10) badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;

11) badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;

12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;

13) historyczny zespół budowlany – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;

14) krajobraz kulturowy - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;

15) otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie z art. 89 organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

W art. 4 zapisano, iż ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;

2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;

3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;

4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;

5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;

6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5 wskazuje, iż opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;

2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;

3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;

4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;

5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach: 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72.

Na mocy art. 21 ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Art. 22 ust. 4 stwierdza, iż „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.”. W ust. 5 tego artykułu zapisano, iż w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków - Uznany za niezgodny z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej z dniem 18 maja 2023 r. w zakresie, w jakim ogranicza prawo własności nieruchomości przez dopuszczenie ujęcia nieruchomości jako zabytku nieruchomego w gminnej ewidencji zabytków, bez zapewnienia właścicielowi gwarancji ochrony prawnej przed dokonaniem takiego ograniczenia, na podstawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 maja 2023 r. sygn. akt P 12/18 (Dz. U. poz. 951)

Jak wspomniano art. 87 ustawy określa obowiązek samorządu, dotyczący sporządzania i uchwalania gminnego i powiatowego programu opieki nad zabytkami.

- program winien być opracowany na okres 4 lat,
- program służy celom określonym w Ustawie,
- program przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- z realizacji programu władze gminy sporządzają co 2 lata sprawozdanie, które przedstawiane jest radzie gminy.

Artykuły 18 i 19 nakazują samorządom uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, planów ogólnych gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Dodatkowo należy wskazać odniesienia do zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, zawarte w następujących aktach prawnych:

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 40 ze zm.).

- *art. 7 ust. 1 pkt. 9*

> „Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami."

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1130 ze zm.).

Na mocy ustawy w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1. ust. 2, pkt 4). Ustawa określa, iż plan ogólny powinien w swej treści zawierać następujące elementy:

- uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 13b pkt. 3 lit f),

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków (w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15 ust. 2 pkt 4),

- określa się, w zależności od potrzeb, granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 15 ust. 3 pkt 6).

Wymagania w zakresie ochrony zabytków uwzględnia się również na szczeblach wojewódzkim i krajowym planowania przestrzennego (art. 39 ust. 3 pkt 2,

ust. 2 pkt 2). Projekt zarówno planu miejscowego, jak i planu województwa wymaga uzgodnienia z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Art. 51. ust. 1. wskazuje, że sprawach ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego decyzje wydają w odniesieniu do:

1) inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym i wojewódzkim - wójt, burmistrz albo prezydent miasta w uzgodnieniu z marszałkiem województwa;

2) inwestycji celu publicznego o znaczeniu powiatowym i gminnym - wójt, burmistrz albo prezydent miasta;

3) inwestycji celu publicznego na terenach zamkniętych - wojewoda.

Zgodnie z art. 53 ust. 2 pkt. 4 powyższe decyzje wydaje się po uzgodnieniu z: wojewódzkim konserwatorem zabytków - w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Art. 64. ust. 1. wskazuje, że przepisy art. 51 ust. 2-3, art. 52, art. 53 ust. 1a-1d 3-5a i 5c-5j, art. 54-56 (wszystkie związane z zasadami lokalizacji inwestycji celu publicznego) stosuje się odpowiednio do decyzji o warunkach zabudowy.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2023 r. poz. 682 ze zm.).

W myśl tej ustawy jej przepisy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2 ust 2 pkt. 3).

W art. 5 ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych

obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstąpienie od obowiązujących przepisów techniczno-budowlanych, o których mowa w art. 7 ustawy (art. 9 ust. 3 pkt 4).

Wg art. 39 ust. 3 w stosunku do prac budowlanych przy obiektach oraz obszarach niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno- budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wg art. 39 ust. 4 Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych. Zgodnie z art. 32 ust. 1:

1. Pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego może być wydane po uprzednim:

1) przeprowadzeniu oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko albo oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, jeżeli jest ona wymagana przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,

2) uzyskaniu przez inwestora, wymaganych przepisami szczególnymi, pozwoleń, uzgodnień lub opinii innych organów,

3) wyrażeniu zgody przez ministra właściwego do spraw energii – w przypadku budowy lub rozbiórki gazociągu przesyłowego, linii przesyłowej elektroenergetycznej albo rurociągu dalekosiężnego ropy naftowej lub produktów naftowych, a także gazociągu, linii elektroenergetycznej albo rurociągu ropy naftowej lub produktów naftowych dochodzących do granicy Rzeczypospolitej Polskiej.

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed

wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 39 ust. 1).

Decyzja o pozwoleniu na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydana po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39, ust. 2).

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39, ust. 3).

Katalog działań budowlanych, w stosunku do których niewymagane jest pozwolenie na budowę, a które podlegają zgłoszeniu organowi budowlanemu określają kolejno art. 29, 29a, 30, 31 ustawy Prawo Budowlane. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 ustawy właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Art. 29 ust. 7 stwierdza, że roboty budowlane, o których mowa w ust. 1–4, wykonywane:

1) przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków – wymagają decyzji o pozwoleniu na budowę,

2) na obszarze wpisanym do rejestru zabytków – wymagają dokonania zgłoszenia

– przy czym do wniosku o decyzję o pozwoleniu na budowę oraz zgłoszenia należy dołączyć pozwolenie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków wydane na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 774 ze zm.).

Zgodnie z zapisami art. 7 tej ustawy wprowadzone zostaje pojęcie audytu krajobrazowego. Identyfikuje on krajobrazy występujące na całym obszarze województwa, określa ich cechy charakterystyczne oraz dokonuje oceny ich wartości (także pod kątem walorów zabytkowych i krajobrazu kulturowego).

Art. 8 ustawy wskazuje zmiany w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2023 r. poz. 571).

Określa ona, iż wśród zadań publicznych znajdą się działania m.in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4 ust. 1 pkt 16). Regulacje z tym związane zawarte są w art. 16 i 19b, które określają prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań, zarówno w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy. Artykuł precyzuje też, iż jednostka samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2024 r. poz. 54 ze zm.).

Zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.

Art. 101 ust. 2 lit. f określa, iż ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu funkcji środowiskowych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, w tym między innymi zbioru dziedzictwa geologicznego, geomorfologicznego i archeologicznego.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2023 r. poz. 1336 ze zm.).

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2 ust. 2 pkt 5). Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej immanentnego składnika, jakim jest krajobraz ustawa ta

przyjmuje w art. 6 ust. 1 pkt 3 park krajobrazowy. Zgodnie z art. 16 ust. 1 park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Zarówno utworzenie parku krajobrazowego, jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16 ust. 3 ust. 5).

Art. 83a ust. 1 wskazuje, że zezwolenie na usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków wydaje wojewódzki konserwator zabytków.

Zasady naliczania opłat za usunięcie drzew i krzewów przedstawiono w art. 84-87 ustawy i zgodnie z art. 84 ust. 8 decyzję w tych sprawach podejmuje właściwy organ do wydania zezwolenia (w tym także konserwator zabytków).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1145).

W świetle art. 6 pkt 5 jednym z celów publicznych tej ustawy jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 13 ust. 4 jasno określa, że: sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 13 ust. 5 stwierdza, że sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Cenę nieruchomości lub jej części (wyznaczonej zgodnie z art. 67) wpisanej do rejestru zabytków obniża się na wniosek nabywcy o 50% (zgodnie z art. 68 ust. 3). Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę. Podobny zapis stosuje się w przypadku opłaty z tytułu użytkowania wieczystego, jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do

rejestru zabytków (art. 73 ust. 4) oraz w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84 ust. 4).

Zgodnie z art. 96 ust. 1. podziału nieruchomości dokonuje się na podstawie decyzji wójta, burmistrza albo prezydenta miasta zatwierdzającej podział, z uwzględnieniem ust. 1a, stwierdzającego, że odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków decyzję, o której mowa w ust. 1 wydaje się po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości.

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 70).

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 6 ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j Dz. U. z 2024 r. poz. 87 ze zm.).

Według zapisów tej ustawy zarówno państwo (art. 1 ust. 2) jak i organy jednostek samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4) sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegający m.in. na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Do powyższych ustaw należy dołączyć akty prawne, które w całej swojej treści odnoszą się do zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Są to:

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 385),
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 2393),
- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 164 ze zm.),
- ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 2120).

Ostatni element to akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Są to:

- Rozporządzenie MKiDN z dnia 26 maja 2011 (t.j. Dz. U. z 2021 poz. 56) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. W oparciu o art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rozporządzenie określa sposób prowadzenia powyższych rejestrów i wykazów;

- Rozporządzenie MKiDN z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 81);

- Rozporządzenie MKiDN z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2022 r. poz. 1388 ze zm.).

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2019 poz. 1470);

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 21 maja 2018 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona przechowywanego i przewożonego zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2018 poz. 1134),

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 4 grudnia 2017 r. w sprawie ksiąg ewidencyjnych prowadzonych przez podmioty gospodarcze wyspecjalizowane w zakresie obrotu zabytkami na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2017 poz. 2249);

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 12 lipca 2017 r. w sprawie sposobu ustalania wysokości i rozliczania dotacji celowej na wyposażenie w zabezpieczenia techniczne pomieszczenia, w którym będzie przechowywany zabytek wpisany na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 poz. 1384);

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 kwietnia 2017 r. w sprawie Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 poz. 928);

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. z 2015 poz. 1275);

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 poz. 110);

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 nr 89 poz. 510);

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 nr 212 poz. 2153);

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami" (Dz. U. z 2004 nr 124 poz. 1304 ze zm.);

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 nr 75 poz. 706);

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 nr 71 poz. 650);

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 nr 30 poz. 259).

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 1479 z późn. zm.),
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- reliktami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6 ust. 2 ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku nieruchomego oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r. poz. 56).

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i

ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,

2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,

3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,

4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pasteli, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,

5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,

6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,

7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,

8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,

9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są

własnością ich twórców,

10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,

11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,

12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,

13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1–12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro

– na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczpospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. Na rok 2024 w całym kraju było 129 miejsc i obiektów uznanych za pomnik historii.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się

po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, planów ogólnych gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów odbudowy albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach i planach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. W przypadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE KRAJOWYM:

KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2023-2026

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026 został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 1 grudnia 2023 roku i opublikowany w Monitorze Polskim w roku 2023 poz. 1470. Dokument ma na celu realizację przepisu art. 84 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Jest głównym dokumentem strategicznym niezbędnym do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zainicjowanym i opracowanym przez ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów.

Celem głównym programu jest zapewnienie efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez m.in. ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju, cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań administracyjnych czy zwiększenie zastosowania nowych technologii. Będzie on realizowany poprzez cele strategiczne programu oraz zawarte w nich działania takie jak:

Cel: Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości poprzez m.in.:

- model i system wartościowania zabytków;
- plany zarządzania dla pomników historii;
- wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
- system bezpieczeństwa zabytków;
- projektowanie konserwatorskie.

Cel: Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych poprzez m.in.:

- cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;

- opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Cel: Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.:

- wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZP+);
- digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
- rozwój portalu zabytek pl.

Cel: Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego poprzez m.in.:

- włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
- kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.

Cel: Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych poprzez m.in.:

- wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
- warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
- wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
- inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO ROKU 2030

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Dokument określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

Polityka przestrzennego zagospodarowania kraju realizuje cele rozwoju kraju w odniesieniu do całości przestrzeni polskiej. Biorąc pod uwagę nowy paradygmat

polityki rozwoju cel strategiczny (ponadczasowy) polityki przestrzennego zagospodarowania kraju można określić następująco: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągania ogólnych celów rozwojowych — konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Tak sformułowany cel — przy doborze odpowiednich celów cząstkowych oraz instrumentów wdrożeniowych — realizowany jest przez wszystkie podmioty publiczne wykonujące zadania rozwojowe w zakresie swoich kompetencji na różnych poziomach zarządzania, w różnych obszarach tematycznych i w odniesieniu do różnych terytoriów.

Drogą do zapewnienia realizacji celu strategicznego polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest koncentracja działań podmiotów publicznych w wybranych obszarach tematycznych i na wyodrębnionych terytoriach. W odniesieniu do diagnozy sytuacji, uwarunkowań oraz trendów rozwojowych sformułowano sześć wzajemnie powiązanych celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie roku 2030:

- Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
- Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;
- Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
- Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;
- Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia

naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;

- Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Koncepcja wskazuje, iż wzmocnienie ładu przestrzennego na poziomie zarządzania zasobem krajobrazów kulturowych i przyrodniczych będzie jednocześnie służyło wdrożeniu zapisów Konwencji Krajobrazowej Rady Europy. Podstawowymi formami ochrony krajobrazów powinny zostać formy dotychczas stosowane: parki krajobrazowe, pomniki historii, parki kulturowe oraz — dla obiektów rangi międzynarodowej — wpis na listę dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego UNESCO.

Stwierdzono, że promocja dziedzictwa kulturowego wpłynęła na wzrost rozpoznawalności i atrakcyjność polskiej przestrzeni. Dbałość o spuściznę kultury dawnych mieszkańców ziem polskich i wspieranie zachowanych tradycji lokalnych sprzyjają rozwojowi turystyki i wspomagają proces identyfikacji tożsamości kulturowej migrantów. Krajobraz ważny dla historii kultury jest chroniony na równi z krajobrazami charakterystycznymi dla regionów geograficzno- przyrodniczych w zintegrowanej z siecią przyrodniczą rozwiniętej sieci parków kulturowych i pomników historii.

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 – 2013 ORAZ UZUPEŁNIENIE STRATEGII NA LATA 2004 – 2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020" (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju

kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013". W programie zapisano następujące priorytety i działania:

- **Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe**

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

- Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków;
- Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne;
- Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

- **Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego**

- Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;
- Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera ważny z punktu widzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe".

Priorytet 1 tego Programu dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także liczby stanowisk archeologicznych),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

5.2 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZKIM

WOJEWÓDZKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO NA LATA 2021-2024

Program opieki nad zabytkami województwa wielkopolskiego na lata 2021-2024, przyjęty został Uchwałą Nr XXXVII/714/21 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego (Dz. Urzędowy Woj. Wielkopolskiego z 2022r., poz. 58), następnie opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego. Program ten jest aktualizacją i kontynuacją Programu opieki nad zabytkami dla województwa wielkopolskiego, opracowanego na lata 2017- 2020.

Program, zawiera szereg informacji, których źródłem jest Raport o stanie zabytków na terenie województwa wielkopolskiego oraz precyzuje założenia ochrony zabytków. Podobnie jak w poprzednich perspektywach podstawowym zadaniem programu jest stymulowanie wszelkich działań na rzecz opieki nad zabytkami. W dokumencie, omówione zostały zabytki nieruchome, ruchome i archeologiczne

województwa wielkopolskiego. Szeroko opisane zostały zabytki będące pod administracją wojewódzką. Nie ma wśród nich zabytków z terenu gminy.

Jako cel główny uznano założenie, że Samorząd Województwa Wielkopolskiego stwarza warunki dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami oraz dba o materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe regionu dla dobra jego obecnych oraz przyszłych pokoleń. W programie, wyznaczono też pięć celów szczegółowych wraz z zadaniami, które będą realizowane przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego w miarę posiadanych środków:

Cel szczegółowy 1. Zahamowanie procesów degradacji zabytków, poprawa ich stanu zachowania oraz optymalizacja skuteczności systemu ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa wielkopolskiego.

Kierunki działania:

1. Podjęcie działań mających na celu poprawę stanu zachowania zabytków.

2. Wspieranie ochrony zabytków archeologicznych

3. Popularyzowanie działań w zakresie opieki i ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego

4. Monitoring i aktualizacja uregulowań prawnych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Cel szczegółowy 2. Budowanie tożsamości regionalnej i narodowej oraz świadomości społecznej mieszkańców Wielkopolski w oparciu o wartości dziedzictwa kulturowego

Kierunki działania:

1. Wspieranie programów i projektów edukacyjnych popularyzujących dziedzictwo kulturowe oraz wzmacniających kompetencje kulturowe.

2. Wspieranie inicjatyw związanych z upamiętnianiem Powstania Wielkopolskiego oraz popularyzacji i upowszechniania wiedzy na jego temat.

3. Stwarzanie warunków dla opieki nad dziedzictwem materialnym i niematerialnym w duchu partycypacji społecznej.

Cel szczegółowy 3. Włączenie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego w rozwój społeczny, kulturowy i ekonomiczny województwa

Kierunki działania:

1. Wsparcie zagospodarowywania, adaptacji i wykorzystania zabytków i dziedzictwa niematerialnego na cele kulturalne, turystyczne lub społeczne.

2. Wzmocnienie działań związanych z rozwojem usług turystycznych.

3. Wspieranie dawnych rzemiosł, ginących zawodów i form twórczości charakterystycznych dla Wielkopolski.

Cel szczegółowy 4. Rozwijanie przedsięwzięć ułatwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

Kierunki działania:

1. Włączanie zabytków w procesy gospodarcze.

2. Włączanie cyfryzacji do ochrony i opieki nad zabytkami.

Cel szczegółowy 5. Podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych

Kierunki działania:

1. Udostępnianie obiektów zabytkowych

2. Wskazywanie potencjalnych źródeł finansowania

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO DO 2030 ROKU

Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku przyjęta została uchwałą nr XVI/287/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2020 r., opublikowaną w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego. Jest to aktualizacja Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Strategia określa kierunki, cele i uwarunkowania rozwoju województwa. W Strategii wskazuje się na nowy model rozwoju regionalnego, zwany modelem funkcjonalnym. Ma on

przyczynić się do zrównoważonego rozwoju naszego województwa i opowiadać na zidentyfikowane wyzwania, które stoją przed Wielkopolską w najbliższym czasie. Został on tak zaprojektowany aby zapewnić społecznie, gospodarczo i terytorialnie zrównoważony rozwój naszego województwa. Dzięki niemu efektywnie będą rozwijane oraz wykorzystywane miejscowe zasoby i potencjały wszystkich obszarów województwa.

Wg Wizji Strategii Wielkopolska w 2030 roku to region przodujący w kraju, liczący się w Europie i szanujący jej uniwersalne wartości, świadomy swojego dziedzictwa przyrodniczego i cywilizacyjnego, spójny, zrównoważony i dostępny terytorialnie, otwarty na nowe idee i ludzi, silny nowoczesną gospodarką, aspiracjami i wiedzą swoich mieszkańców, zapewniający im bardzo dobre warunki życia, pracy i wypoczynku na całym obszarze województwa.

Cel generalny strategii opiera się na wskazanej Wizji. Dla celu generalnego ustalono cztery cele strategiczne, wraz z jedenastoma celami operacyjnymi. W przeciwieństwie do poprzedniej perspektywy strategii brak tu zapisów bezpośrednio powiązanych z ochroną dziedzictwa kulturowego. Jedynie cel 2.3 podkreśla znaczenie kultury w życiu społecznym Wielkopolan, w tym szlaków turystyki kulturowej, ze szczególnym uwzględnieniem Szlaku Piastowskiego. Wspomniane jest też znaczenie obiektów zabytkowych dla poprawy jakości życia na obszarach wiejskich.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

W dniu 25 marca 2019 r. Uchwałą Nr V/70/19, Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwalił Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania. Uchwałę opublikowano w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego (Dz. Urzędowy Woj. Wielkopolskiego 2019, poz. 4021).

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego jest najważniejszym dokumentem Samorządu Województwa Wielkopolskiego określającym politykę przestrzenną w granicach administracyjnych regionu, w tym dla miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego. Plan określa model

rozwoju przestrzennego, cele polityki przestrzennej i kierunki zagospodarowania przestrzennego województwa oraz rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, a także zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych.

W treści programu podkreślono, że ochrona środowiska i dziedzictwa kulturowego jest szczególnie ważnym elementem polityki przestrzennej województwa. W rozdziale o kulturze i dziedzictwie narodowym, omówiono zagadnienie tożsamości regionalnej, dziedzictwa archeologicznego, zabytków i parków. W celu realizacji założeń szczególną uwagę zwrócono na następujące działania:

1) zwiększenie nakładów finansowych na ochronę zasobów kulturowych.
2) prowadzenie stałych nadzorów nad rejestrem zabytków i udostępnienie jego wersji elektronicznej.
3) prowadzenie badań w obrębie zabytków we wszystkich dziedzinach nauki.
4) wykorzystanie zabytków i wiedzy o nich dla celów turystycznych oraz dla promocji regionu.
5) podnoszenie wartości usług turystycznych poprzez „wykorzystanie" zabytków dla podniesienia atrakcyjności oferty.

AUDYT KRAJOBRAZOWY WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego to dokument uchwalony przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego w dniu 27 marca 2023r. (Uchwała Nr LI/1000/23 w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego). Audyt krajobrazowy jest narzędziem polityki przestrzennej w zakresie krajobrazu ukierunkowanym na jego ochronę, gospodarkę i planowanie. Należy pamiętać, że obok zasobów przyrodniczych elementem wyróżniającym się i mającym wpływ na charakter krajobrazu, jest dziedzictwo kulturowe, będące obrazem historii rozwoju przestrzennego regionu.

Zgodnie z treścią audytu na terenie gminy zlokalizowano jeden krajobraz priorytetowy:

- Krajobraz Rejon Lipówki (ID 844) - obszar dolinny, położony w obrębie Pradoliny Żerkowsko-Rydzyńskiej, wykorzystywanej przez kanał Obry. Krajobraz obejmuje tereny czynnej eksploatacji kruszyw naturalnych odkrywek Lipówka i Studzianna (powierzchnia 151 ha).

5.3 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE POWIATU

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU GOSTYŃSKIEGO

Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2021-2024 dla Powiatu Gostyńskiego został przyjęty Uchwałą Nr XXIX/237/21 Rady Powiatu Gostyńskiego z dnia 24 czerwca 2021 r. (Dz. Urzędowy Woj. Wielkopolskiego z 2021 r., poz. 5443).

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego Programu opieki nad zabytkami jest ukierunkowanie polityki samorządu powiatu, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego oraz organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności.

W Programie scharakteryzowano zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego powiatu oraz dokonano oceny stanu dziedzictwa kulturowego.

Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami. Wyznaczone kierunki i zadania w ramach poniższych priorytetów uwzględniają specyfikę dziejów powiatu i charakter jej dziedzictwa kulturowego:

- Priorytet I – Dbałość o zachowanie istniejących walorów zabytkowych,
- Priorytet II – Działalność powiatowego urzędu pracy wspierająca zadania w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- Priorytet III – Bezpośrednie wsparcie dla obiektów zabytkowych będących pod administracją powiatu.

Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad

zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych. Niektóre z wyznaczonych do wykonania zadań zaplanowano na zasadzie współpracy z gminami powiatu gostyńskiego.

5.4 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAMI WYKONANYMINA POZIOMIE GMINY

GMINNY PLAN OCHRONY ZABYTKÓW NA WYPADEK KONFLIKTU ZBROJNEGO I SYTUACJI KRYZYSOWYCH GMINY BOREK WIELKOPOLSKI

Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowano w roku 2011, a jego ostatnia aktualizacja nastąpiła w 2019 roku. Plan uzgodniony został z WWKZ oraz starostą gostyńskim. Dokument wyznacza zasady postępowania na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, które polegają na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem. Spośród nich należy wskazać:

1. Zapobieganie i prowadzenie prac przygotowawczych - w czasie poprzedzającym wystąpienie konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej,

2. Podwyższenie gotowości wprowadzonej w okresie narastania bezpośredniego zagrożenia poprzez właściwe organy kierowania kryzysowego,

3. Reagowanie w czasie wystąpienia i trwania konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej,

4. Zabezpieczenie i dokumentowanie po ustąpieniu konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej.

5. Ochronę zabytków ruchomych.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BOREK WIELKOPOLSKI

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Borek Wlkp. przyjęto Uchwałą nr V/29/2003 Rady Miejskiej Borku Wlkp. z dnia 6 lutego 2003 r., następnie kilkukrotnie zmienianą. Głównym celem Studium jest zatem stworzenie warunków do zagospodarowania terenu, które pozwolą maksymalnie jego wykorzystać oraz podnieść walory miasta i gminy Borek Wielkopolski. Należy tutaj zwrócić uwagę, że w najbliższym czasie rolę studium uwarunkowań przejmie plan ogólny gminy, który na moment opracowania niniejszego programu jest w przygotowaniu.

W studium rozwija się ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego zawarte w planie ogólnym miasta i gminy. Szczególnie dotyczy to utrzymania zabytkowego układu urbanistycznego miasta Borek, zachowania historycznej zabudowy w rejonie Rynku i kościoła na Zdzieżu, zachowania założeń pałacowo-parkowych we wsiach.

Na obszarze gminy należy dążyć do utrzymania dotychczasowego charakteru jej terenów zainwestowanych, tj. kontynuować zabudowę w zwartych jednostkach osadniczych. Nową zabudowę winno się lokalizować w istniejących miejscowościach w oparciu o istniejącą sieć dróg. W przypadku konieczności wytyczania nowych dróg winny one stanowić logiczną kontynuację dotychczasowego układu dróg. Niewskazane są sięgacze, ślepe uliczki lub drogi dojazdowe do jednej lub dwóch gospodarstw.

Na terenach, na których czytelna jest linia zabudowy, należy ją kontynuować. We wszystkich miejscowościach należy stosować zabudowę o wysokości do dwóch kondygnacji, ze stromymi dachami, symetrycznymi dachami o nachyleniu połaci do 45°, o drobnej formie architektonicznej. Zalecane jest także stosowanie dachów mansardowych i łamanych oraz naczółkowych. Wszystkie winny być kryte dachówką ceramiczną.

W miejscowościach, gdzie występuje zabudowa zagrodowa, należy kontynuować ten typ zabudowy. Zalecane są budynki o podłużnych bryłach; należy unikać budynków o rzutach zbliżonych do kwadratu. Niedopuszczalne jest lokalizowanie nowych budynków pojedynczo, w środku działki w obrębie historycznej struktury wsi.

W przypadku dobudowywania nowych budynków na terenie zagród już istniejących należy te obiekty tak lokalizować, aby stanowiły logiczną kontynuację dotychczasowego układu budynków (np. należy dobudować czwarty bok prostokąta).

Pożądane jest scalenie własnościowe poszczególnych folwarków. Niezależnie jednak od tego, czy dany folwark należy do jednego właściciela, czy wielu, należy zachować jego strukturę przestrzenną ponadto obowiązują następujące zalecenia konserwatorskie:

- należy zachować istniejącą zabudowę;
- rozbiórki obiektów zabytkowych możliwe są jedynie w przypadkach stwierdzenia ich złego stanu technicznego i wykonania odpowiedniej dokumentacji historyczno – architektonicznej; całość należy przedstawić i uzgodnić z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;
- lokalizowanie nowej zabudowy na terenie lub w bezpośrednim sąsiedztwie folwarku możliwe jest jedynie w miejscu rozebranych budynków historycznych lub jako logiczna kontynuacja zabudowy folwarcznej;
- w miarę możliwości należy zachować funkcje poszczególnych części zespołów pałacowo-parkowych: folwarki – funkcje gospodarcze, polany parkowe – łąki krajobrazowe bez prowadzenia nasadzeń, tereny zadrzewione jako naturalne masywy zieleni, zwłaszcza rosnące nad brzegami cieków wodnych;
- należy zachować w całości majdan folwarczny. Niedopuszczalne jest lokalizowanie na nim nowej zabudowy, wydzielanie działek wysokimi ogrodzeniami, sytuowanie tu zieleni wysokiej lub innych obiektów optycznie niszczących przestrzeń majdanu;
- należy zachować jedność, przynajmniej optyczną, majdanu folwarcznego.

Niedopuszczalne jest lokalizowanie na nim nowej zabudowy, wydzielanie działek wysokimi ogrodzeniami, sytuowanie tu zieleni wysokiej lub innych obiektów optycznie niszczących przestrzeń majdanu; w przypadku zachowania się zbiorników wodnych na dziedzińcu folwarcznym należy je utrzymać.

Kierunki działań podejmowanych przez gminę w zakresie środowiska kulturowego powinny koncentrować się przede wszystkim na:

• Ochronie środowiska kulturowego przy założeniu, że ochronę dóbr kultury traktuje się na równi z ochroną krajobrazu.

• Uwzględnieniu we wszystkich zamierzeniach planistycznych - faktu istnienia obszarów ochrony konserwatorskiej i obiektów chronionych na podstawie ustawy o ochronie dóbr kultury i muzeach:

- stref ekspozycji i stref ochrony krajobrazu, punktów widokowych

- historycznych traktów i przejazdów

- obiektów kultu religijnego

- stanowisk archeologicznych

• Wprowadzaniu do ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu zapisów dotyczących kształtowania architektury w nawiązaniu do tradycji lokalnych

Proponowane kierunki powinny przyczynić się do odbudowania form budownictwa regionalnego, stając się przyczynkiem do podniesienia atrakcyjności turystycznej gminy. Nowa architektura winna się wpisać w krajobraz, w starą zabudowę, wykorzystując jej tło, wzbogacać, a nie szpecić krajobraz.

Mając na uwadze walory środowiska kulturowego gminy Borek Wielkopolski należy:

• zachować układy przestrzenne:

– Jeżewo – pozostawić wolny od zabudowy teren określony jako strefa ekspozycji (E3)– dla zachowania właściwej ekspozycji kościoła.

– Siedmiorogów I - zachować układ przestrzenny miejscowości, charakterystyczny dla osadnictwa typu kolonijnego.

– Wygoda – pozostawić wolny od zabudowy teren dawnego ogrodu ozdobnego przy dworze-rządcówce (zespół folwarczny).

– Zimnowoda – zachować widok kościoła usytuowanego na osi drogi z wschodniej części Bolesławowa, tj.:

a) alternatywnie – teren z obu stron drogi pozostawić wolny od zabudowy (rozwiązanie maksymalne) lub dopuszczać zabudowę zagrodową – niską z dachami dwuspadowymi krytymi dachówką (rozwiązanie minimalne);

b) teren wzdłuż drogi na odcinku 400-500 metrów na północny wschód od kościoła (aż do skrętu drogi) po tej samej co kościół stronie drogi – wyłączyć całkowicie spod zabudowy.

• zmienić sposób użytkowania obiektów, aby doprowadzić do wyeksponowania walorów obiektów, rewaloryzacji parków, wykorzystania obiektów gospodarczych,

– Siedmiorogów II – doraźnie zabezpieczyć budynki gospodarcze, przywrócić ich użytkowanie, przeprowadzić rewaloryzację parku,

– Wygoda – przeprowadzić remont dworu (rządcówki) i wykonać rewaloryzację zdewastowanego ogrodu ozdobnego wokół dworu z wykorzystaniem starych drzew,

– Zimnowoda – doprowadzić do zarządzania parkiem i pałacem w sposób skoordynowany (jedna własność),

– Dąbrówka - przeprowadzić rewaloryzację parku.

• sporządzić dokumentacje specjalistyczne dla obiektów o najwyższej wartości kulturowej:

- studia historyczno-architektoniczne dla obiektów szczególnie cennych jak: - pałac w Zimnowodzie, pałac w Zalesiu, kościół w Jeżewie,

- dokumentacja ewidencyjna parku w Jeżewie.

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

6.1 CHARAKTERYSTYKA GMINY BOREK WIELKOPOLSKI

Gmina Borek Wielkopolski położona jest w południowej części Niziny Wielkopolskiej, w województwie wielkopolskim, w powiecie gostyńskim, w odległości 18 km na północny-wschód od Gostynia i 19 km na południowy-zachód od Jarocina. Ma powierzchnię 12758 ha, liczy około 7670 mieszkańców. W jej skład wchodzą: miasto i 22 sołectwa (34 wsie). Rzeźba terenu jest zróżnicowana, dominują tu jednak rozległe i monotonne powierzchnie wysoczyznowe, których pewnym urozmaiceniem są doliny, płynących na północ rzek Pogony i Dąbrówki. Zupełnie inaczej wygląda krajobraz północnozachodniej i północnej części terenu, z prawie 30-metrową wysokością zbocza Pradoliny Żerkowsko-Rydzyńskiej, wykorzystywanej przez kanał Obry. Na terenie gminy nie ma zwartego zalesienia (lasy stanowią zaledwie 15,2% powierzchni) oraz naturalnych zbiorników wodnych. Nie ma tu ani jednego jeziora. Rejon Borku Wlkp. należy do najmniej nawodnionych terenów powiatu gostyńskiego. Sytuację ma poprawiać zbiornik retencyjny, który powstał w rejonie Jeżewa na Pogonie. Tereny te są mało zasobne w surowce mineralne.

Warunki glebowe należą do najlepszych w regionie. Na terenach gminy Borek Wlkp. dominujące znaczenie gospodarcze i społeczne ma, i miało od pradziejów, rolnictwo. Są tu bardzo atrakcyjne krajobrazy i malownicze tereny, mimo niezbyt urozmaiconej rzeźby terenu.

Są tu też doskonałe warunki dla uprawiania turystyki pieszej i rowerowej, a także konnej, która może być okazją do zapoznania się z walorami przyrodniczymi i kulturowymi gminy. O urodzie regionu decydują bezkresne pola, dróżki, zadrzewienia śródpolne, obszary chronione (część Obszaru Chronionego Krajobrazu „Krzywińsko-Osieckiego", parki dworskie). Niepowtarzalny urok ma też miasteczko Borek Wielkopolski. Na wsiach zachwycają urokliwe kościółki, dwory i pałace otoczone parkami oraz cmentarze i liczne kapliczki przydrożne.

Dane w rozdziale pochodzą z witryny internetowej Urzędu Miejskiego w Borek Wielkopolskiu, Strategii Rozwoju oraz Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Borek Wielkopolski.

6.2 RYS HISTORYCZNY GMINY BOREK WIELKOPOLSKI

Najstarsze, historyczne, dzieje osadnictwa w Borku Wlkp. wiążą się z okresem średniowiecza. Jego najwcześniejsze dzieje splotły się z sąsiadującym Zdzieżem. U schyłku XIV wieku dziedzicem wsi Zdzież został Henryk Zimnowodzki, kasztelan ksiąski. W 1392 r. uzyskał on przywilej lokacyjny na założenie miasta we wsi Zdzież, wzmiankowanej już w 1371 r. Jako miasto, Zdzież nie przetrwał długo, do czasu gdy strawił je pożar w 1423 r.

Nieudana lokacja Zdzieża (mimo częściowej odbudowy) stała się początkiem miasta Borku, wzmiankowanego jako miasto od 1424 r. (lokowanego przypuszczalnie na podstawie tego samego przywileju lokacyjnego). Borek rozwijał się po sąsiedzku, co spowodowało degradację Zdzieża do roli osady podmiejskiej. Mimo niezbyt dogodnego położenia poza głównymi szlakami handlowymi, rozwijał się w szybkim tempie. Od samego początku, przez kilka wieków był miastem prywatnym. W XV wieku należał do Wyskotów i Tumigrałów, od 1469 r. przez 130 lat miasto należało do rodziny Bnińskich. Po nich Borek wraz z przynależnymi gruntami stał się własnością ks. Mateusza Borzewskiego, opata lądzkiego, a później Andrzeja Borzewskiego. W 1635 r. miasto nabył Stanisław Przyjemski, po którym dobra boreckie dziedziczyli następni przedstawiciele tego rodu aż do 1726 r. Następnym właścicielem był Kazimierz Sapieha, wojewoda litewski, który sprzedał miasto w ręce Jana Nieświatowskiego. Jego wnuk w 1832 r. doprowadził majątek do bankructwa. Na licytacji zakupił go Niemiec z Westfalii Karol Graeve. Był on ostatnim prywatnym właścicielem Borku, do 1834 r. gdy nastąpił rozdział miasta od wsi. Do dziś zachowała się siedziba ostatniego właściciela miasta – pałac w Karolewie, który wzniósł go po likwidacji zamku, siedziby poprzednich włodarzy miasta.

W miasteczku kwitło, co prawda na lokalną skalę, życie gospodarcze i społeczne, szczególnie intensywnie na początku jego egzystencji. Prowadzone były liczne inwestycje, które poprawiały warunki życia ludności, odbywały się jarmarki, widać było dużą dbałość o naukę i kulturę. Pierwszą wzmiankę o szpitalu – przytułku spotykamy już w 1684 r., pierwsza apteka jest wymieniana pod rokiem 1627. Szkoła typu miejskiego, przy kościele parafialnym, istniała już w 1 poł. XV w. W 1867 r. powstał Bank Spółdzielczy, w 1888 r. oddano do użytku linię kolejową Leszno-Jarocin z dworcem, w 1912 r. powstała gazownia, a w 1926 r. mleczarnia.

Ośrodkiem rozplanowania miasta jest kwadratowy rynek, z ratuszem pośrodku, z którego naroży wybiegają pary ulic. Od strony południowej, północnej i zachodniej zabudowa ograniczona do jednego rzędu bloków, od wschodu rozciągnięta w kierunku przedmieścia Zdzież, wzdłuż ulicy Zdzieskiej zamkniętej obecnym kościołem parafialnym. Na południowozachodnim skraju starego miasta usytuowany jest kościół farny. Zabudowa historycznego miasta rozwinięta równoleżnikowo. Zabudowa rynku i bloków przyrynkowych zwarta, przeważnie jednokondygnacyjna, z połowy XIX (po pożarze w 1824 r.) do pocz. XX w., bez szczególnych cech stylowych.

Miasto Borek Wielkopolski sytuuje się w centrum gminy. Otaczają je liczne wsie, z których wiele posiada średniowieczną metrykę. Są to m. in. XIII-wieczne wsie Grodnica, Jawory i Jeżewo, Koszkowo, a także wieś Bruczków (pierwsza wzmianka z 1392 r.), Dąbrówka (powstała w XIV w.), Głoginin (1420 r.), a także wspomniane po raz pierwszy w XIV w. Siedmiorogów Drugi, Skoków, Trzecianów, Wycisłowo czy Zalesie oraz jedna z najstarszych wsi Zimnowoda. Najstarsze rodowody mają te wsie, które stanowiły w XII-XIII w. dobra rycerskie. Dwie wsie – Strumiany i Siedmiorogów Pierwszy zostały założone dla kolonistów sprowadzonych z Europy Zachodniej w XVIII w., a kilka wsi powstało w połowie XIX wieku w wyniku parcelacji majątków ziemskich (Bolesławów, Leonów, Celestynów).

Występowanie obiektów zabytkowych na terenie gminy jest dość równomierne. Występują na jej całym obszarze. Na terenie zurbanizowanym przeważają obiekty użyteczności publicznej i zabudowa mieszkalna, na terenach rolniczych na uwagę zasługuje architektura dworska i folwarczna, natomiast zabytkowa architektura sakralna występuje na całym obszarze gminy.

Dane w rozdziale pochodzą z witryny internetowej Urzędu Miejskiego w Borku Wielkopolskim, Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Borek Wielkopolski, poprzednich perspektyw Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami oraz opracowania własnego.

6.3 KRAJOBRAZ KULTUROWY I ZABYTKI NIERUCHOME Z TERENU GMINY

Na terenie gminy znajduje się szereg cennych obiektów zabytkowych, które zostały objęte ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego, a także które znajdują się w gminnej ewidencji zabytków.

W myśl art. 6 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami za zabytki nieruchome uznaje się krajobraz kulturowy, układy urbanistyczne i ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Pod względem bogactwa dóbr kultury Gmina Borek Wlkp. należy do stosunkowo zasobnych. Jest to gmina typowo rolnicza i to widoczne jest także w strukturze obiektów zabytkowych na jej terenie. Stosunkowo niewiele obiektów to zabytki związane z terenami zurbanizowanymi, większość jest dowodem doskonałej kondycji majętności wiejskich, po których zachowały się liczne i różnorodne pozostałości materialne.

Z terenu gminy w rejestrze zabytków figurują dwa wpisy obszarowe. Jeden obejmuje założenie urbanistyczne Borku Wlkp., a drugie jest układem ruralistycznym wsi Zimnowoda. Indywidualnie do rejestru wpisano łącznie 50 pozycji, zarówno pojedynczych jak i w ramach zespołów:

- Obiekty użyteczności publicznej: ratusz – 1

- Obiekty mieszkalne (miejskie) – 1

- Obiekty sakralne: kościoły – 3; kaplice – 3; plebanie – 3

- Pałace i dwory – 8

- Parki – 9 (w tym 1 miejski); ogrody - 2

- Zespoły folwarczne: stodoły – 2; spichlerze – 5; kuźnie – 1; oficyny – 3

- Cmentarze – 2

- Ogrodzenia, bramy – 3; figury i kapliczki – 3; grobowce – 1.

OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH Z TERENU GMINY BOREK WIELKOPOLSKI

Borek Wielkopolski

- zespół budowlany i założenie urbanistyczne miasta, nr rej.: 1316/A z 5.06.1992

- zespół kościoła parafialnego, ul. Zdzieska, nr rej.: 520/Wlkp/A z 2.05.1956 i z 20.06.2007

- kościół pw. Pocieszenia NMP i św. Filipa Neri, 1635-55

- cmentarz przykościelny, 2 poł. XVIII

- kaplica grobowa rodziny Graeve, 1858

- kaplica grobowa rodziny Smitkowskich, 3 ćw. XIX

- kaplica grobowa rodziny Thomas, XIX/XX

- ogrodzenie mur. z bramami, 1789

- plebania, XVIII, 2 ćw. XIX, 1929, dec. z 27.04.1970

- ogród plebański

- zespół kościoła farnego, ul. Farna, nr rej.: 652/Wlkp/A z 17.05.1956 i z 5.08.2008:

- kościół pw. św. Stanisława Biskupa, 2 poł. XV, XVII, 1853-60

- cmentarz kościelny, XVII

- grobowiec Maksymiliana Sośnickiego, 1865

- ogrodzenie z bramą główną, 1795 i boczną, 2 poł. XIX

- plebania, 3 ćw. XIX

- ogród plebański, k. XIX

- figura Matki Bożej, Rynek, 1776, nr rej.: 559 z 2.05.1956

- ratusz, 1855, nr rej.: 194/A z 22.08.1968

- park miejski, XIX/XX, nr rej.: 959/A z 16.01.1979

- fasada domu, ul. Zdzieska 36, 1 ćw. XIX, nr rej.: 1342/A z 30.11.1992

- zespół pałacowy Karolew, XIX, nr rej.: 1634/A z 11.11.1974:

- pałac

- park

Bruczków

- zespół pałacowy, 2 poł. XIX, nr rej.: 960/A z 16.01.1979:

- pałac

- oficyna

- park

- folwark (układ przestrzenny), nr rej.: 1327/A z 9.07.1992:

- spichrz, 1 poł. XIX, nr rej.: 1308/A z 15.06.1992

Dąbrówka

- zespół pałacowy, 2 poł. XIX, nr rej.: 1698/A z 4.04.1975:

- pałac

- park

Jeżewo- kościół par. pw. Wszystkich Świętych, drewn., 1740, 1829, nr rej.: 314 z 7.03.1931 (wypis z księgi rejestru)

- plebania, 1818-1825, nr rej.: 1566/A z 26.07.1974

- zespół dworski, 2 poł. XIX, nr rej.: 1496/A z 22.06.1994:

- dwór

- park

- kuźnia folwarczna

Koszkowo

- zespół dworski, 1 poł. XIX:

- dwór, nr rej.: 195 z 22.02.1968

- park, nr rej.: 958 z 16.01.1979

- zespół folwarczny, XIX, nr rej.: 1305/A z 19.05.1992:

- spichlerz

- stodoła

- budynek folwarczny

Siedmiorogów

- zespół dworski:

- dwór, 1732, XIX, nr rej.: 605 z 1.02.1957

- park, XVIII/XIX, nr rej.: 956 z 15.01.1956

- kapliczka przydrożna, w parku, 2 poł. XVIII, nr rej.: 607 z 1.02.1957

- spichrz, k. XIX, nr rej.: 1454/A z 31.05.1994

Wygoda

- rządówka (bryła i elewacje), k. XIX, nr rej.: 714/Wlkp/A z 22.06.1994

Zalesie

- zespół pałacowy:

- pałac, 1875, nr rej.: 1383 z 23.02.1973

- oficyna, 1835, nr rej.: 614 z 11.02.1957

- park, poł. XIX, nr rej.: 966/A z 12.02.1979 i 22.05.2002

- brama wjazdowa, 3 ćw. XIX, nr rej.: 1400/A z 31.05.1994

- spichrz, 1883, nr rej.: jw.

- kapliczka przydrożna, XVIII, nr rej.: 225/B z 11.02.1957(dec. ruchome)

Zimnowoda

- układ ruralistyczny, XIX, nr rej.: 1309/A z 22.05.1992

- zespół pałacowy, nr rej.: 1388 z 23.02.1973:

- pałac, 1870-80

- park, XIX

- spichrz i stodoła, 1876, nr rej.: 1223/A z 6.06.1994

Dane w rozdziale pochodzą z danych WWKZ

Poniżej wymienione i krótko scharakteryzowane zostaną wszystkie zabytki znajdujące się na terenie gminy Borek Wlkp., które zostały wpisane do rejestru zabytków.

Zespół budowlany i założenie urbanistyczne miasta Borek Wielkopolski. nr rej. 1316/A z dnia 05.06.1992 r.; XV wiek.

Ochroną obejmuje się zespół, którego granice przebiegają: od północy ulicą Zieloną do ul. Skokowskiej i ul. Zdzieskiej, dalej obejmują zespół kościelno-cmentarny na Zdzieżu wraz z najbliższym otoczeniem. Dalej ulicą Bojanowskiego do ul. Pogorzelskiej obejmując zespół pałacowo-parkowy w Karolewie. Dalej granica biegnie w kierunku północnozachodnim do ul. Dworcowej.

Ponadto ochroną obejmuje się obszary w kierunku na panoramę miasta od strony północnej (z drogi na Jarocin), na kościół na Zdzieżu od strony dróg w kierunku Bruczkowa i Koźmina Wlkp. oraz wyznacza się oś widokową wzdłuż ulicy Zdzieskiej od Rynku w kierunku kościoła p.w. Pocieszenia NMP na Zdzieżu.

W obrębie strefy ochrony konserwatorskiej znajdują się następujące zespoły i obiekty:

- średniowieczny układ przestrzenny miasta zamknięty ulicami: Zieloną, Powstańców Wlkp., Graniczną, Wąską,

- kościół farny p.w. św. Stanisława,

- zespół kościelno-cmentarny i plebania na Zdzieżu oraz zabudowa przedmieścia Zdzież z 2 poł. XIX-pocz. XX w.,

- zespół pałacowo-parkowy w Karolewie.

Zespół kościoła parafialnego p.w. Pocieszenia NMP przy ul. Zdzieskiej w Borku Wielkopolskim nr rej. 520/Wlkp/A z dnia 02.05.1956, 27.04.1970, 20.06.2007.

Zespół kościoła parafialnego położony jest na terenie historycznej wsi Zdzież, stanowiący dziś wschodni skraj Borku Wlkp. Własność parafialna. Stan zachowania dobry. W skład zespołu wchodzą:

Kościół autorstwa Krzysztofa Bonadury Starszego wzniesiono w latach 1635 — 1655 w stylu wczesnego baroku. Murowany, otynkowany, założony na rzucie krzyża łacińskiego, który tworzą: trójnawowa nawa główna, transept z owalnymi kaplicami na końcach ramion, prostokątne prezbiterium obudowane kaplicą, zakrystią i lożą kolatorską; z wieżą od frontu na osi wzdłużnej. Elewacje o barokowym wystroju architektonicznym. Wnętrze nakryte sklepieniami żaglastymi i krzyżowymi, kaplice kopułami zdobione późnobarokową dekoracją stiukową.

W ołtarzu głównym znajduje się wsławiony cudami obraz Matki Boskiej Boreckiej. Cmentarz przykościelny założony zapewne w II połowie XVIII wieku, na rzucie nieregularnego owalu, z półkolistymi wybrzuszeniami w części wschodniej. Teren cmentarza wzdłuż muru porośnięty starodrzewem – m.in. lipami i jesionami. Na cmentarzu zachowały sie mogiły i płyta nagrobna uczestników Powstania Wielkopolskiego. Z 1763 r. pochodzi najstarsze epitafium, wmurowane w ścianę wieży.

Cmentarz otoczony ceglanym murem pełnym, na podmurówce z kamienia polnego, otynkowanym (z wyjątkiem południowego fragmentu na zewnątrz), wzmocnionym od wewnątrz lizenami, od zewnątrz na odcinku wschodnim – przyporami; w części zachodniej i północnej nakrytym pulpitowym daszkiem o

pokryciu z dachówki ceramicznej, w pozostałej części — daszkiem cementowym. Od zachodu w murze umieszczona późnobarokowa brama główna z 1789 r., trójosiowa, założona na lekkim łuku, opięta pilastrami, zwieńczona trzema odcinkami ażurowej balustrady, ograniczonej słupkami. W północno – zachodniej części ogrodzenia cmentarza umieszczona brama boczna. jednoosiowa, zamknięta łukiem koszowym i zwieńczona trójkątnym naczółkiem. Na terenie cmentarza przy murze usytuowane są trzy kaplice grobowe.

Kaplica grobowa rodziny Graeve, neogotycka, wybudowana w 1858 r. Wzniesiona na rzucie prostokąta, o prostopadłościennej bryle, z oskarpowanymi narożami, nakryta dachem dwuspadowym. Elewacje nietynkowane, urozmaicone detalem architektonicznym z kształtowanej cegły, w postaci fryzu arkadowego i czwórliści; przypory zwieńczone pinaklami. W uskokowym portalu wgłębnym, drewniane drzwi o maswerkowej dekoracji. Otwory okienne w ścianach wzdłużnych zamknięte łukiem ostrym, w elewacji tylnej – rozeta. Kaplica grobowa rodziny Smitkowskich. neogotycka, wzniesiona w 3 ćw. XIX wieku, wychodząca nieco poza obręb muru cmentarnego. Założona na rzucie prostokąta, o zwartej bryle, z przyporami ujmującymi naroża. Elewacje nietynkowane, z cegły ceramicznej. Szczyty osłaniające dach dwuspadowy w formie ściętych trójkątów. W elewacjach bocznych pojedyncze otwory okienne zamknięte łukiem ostrym.

Kaplica grobowa rodziny Thomas wzniesiona na przełomie XIX i XX wieku w formach neoklasycystycznych. Centralne wnętrze, nakryte kopułą z latarnią. Zewnątrz zwartą bryłę nakrywa czterospadowy dach o wypukłych połaciach. Elewacje tynkowane, boniowane, zwieńczone klasycyzującym belkowaniem. Otwór drzwiowy w formie arkady, z trójkątnym frontonem. Pojedyncze otwory okienne w elewacjach bocznych, zamknięte łukiem odcinkowym.

Plebania wzniesiona w XVIII w., podniesiona o piętro w 2 poł. XIX w. Rozbudowana i odnowiona gruntownie w 1929 r. Murowana, otynkowana, nakryta dachem naczółkowym z oknami powiekowymi. Od frontu pseudoklasycystyczny ganek.

Teren ogrodu przy plebanii od strony południowej i częściowo wschodniej ograniczony murem z kamienia łamanego, rozczłonkowanym lizenami i nakrytym tynkowanymi parapetami. Najbliższe otoczenie plebanii stanowi obszerny trawnik od frontu i teren zadrzewiony z dróżkami spacerowymi od strony zachodniej.

Zespół kościoła farnego p.w. św. Stanisława Biskupa w Borku Wielkopolskim nr rej. 652/Wlkp/A z dnia 17.05.1956 r. i z 05.03.2008 r.

Zespół sakralny usytuowany jest na południowy-zachód od rynku. W jego skład wchodzą:Kościół farny p.w. św. Stanisława Biskupa wzniesiony w latach 1469-1477 z fundacji biskupa poznańskiego Andrzeja z Bnina, przebudowany w okresie baroku oraz w latach 1853-1860. Założony na rzucie prostokąta zamkniętego trójbocznie, z pięcioboczną zakrystią od wschodu, wieżą na planie prostokąta od zachodu oraz południową kaplicą na planie ośmioboku i prostokątną kruchta od strony północnej. Bryła urozmaicona pilastrami. Wnętrze salowe nakryte stropem. Kaplica nakryta kopułą z latarnią. Cmentarz przykościelny pochodzący z XVII w. ograniczony murem pełnym z główną bramą w części wschodniej, boczną bramą północną i furtką zachodnią. Obsadzony nielicznym starodrzewem wzdłuż ogrodzenia. W narożniku cmentarza usytuowany grobowiec Maksymiliana Sośnickiego wzniesiony po 1863 r. w formie neogotyckiej. Późnobarokowa brama wschodnia z 1795 r., trójosiowa w formie łuku triumfalnego. Boczna brama północna z ozdobną kutą kratą ograniczona masywnymi słupami zwieńczonymi krenelażem. Budynek plebanii pochodzący z 3 ćw. XIX w. usytuowany frontem do ul. Farnej poprzedzony ogródkiem kwiatowym. Stan zachowania dobry.

Budynek jednokondygnacyjny, tynkowany, zwieńczony dachem dwuspadowym. Od strony południowej i wschodniej budynek otoczony jest ogrodem.

Ratusz w Borku Wielkopolskim nr rej. 194/A z dnia 22.08.1968 r.

Wzniesiony w 1855 r. na miejscu spalonego w 1824 r., odnowiony w 1929 oraz ostatnio zmodernizowany w latach 2008-2010. Usytuowany na środku rynku. Murowany, otynkowany, piętrowy, podpiwniczony, na rzucie zbliżonym do kwadratu. Rozkład wnętrza trzytraktowy. Elewacje ożywione gzymsem kordonowym i wieńczącym z ząbkowaniem. Dach namiotowy z dymnikiem pośrodku, na chorągiewce daty budowy i przebudowy.

Południowa ściana boreckiego ratusza stała się od 1958 r. miejscem upamiętniania ważnych okoliczności. W 1958 r. odsłonięto tablice poświęcona powstańcom wielkopolskim, którzy wyruszyli z Borku pod Leszno, gdzie wzięli udział w walkach o wyzwolenie miasta. 1 września 1959 r. wmurowano tablice ku czci żołnierzy, więźniów politycznych oraz członków ruchu oporu - ofiar okupacji

hitlerowskiej. W ostatnich latach ścianę pamięci uzupełniła tablica ku czci Jana Pawła II. Własność UM Borek Wielkopolski. Stan zachowania dobry.

Figura Matki Bożej w Borku Wielkopolskim nr rej. 559 z dnia 02.05.1956 r.

Usytuowana w rynku, na osi zachodniej elewacji ratusza. Rokokowa, z piaskowca. Rzeźba Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej ustawiona jest na dwukondygnacyjnym cokole ozdobionym wolutami. Od frontu na cokole umieszczony kartusz z inicjałami X.W.Z. i datą 1776. Własność gminy Borek Wielkopolski. Stan zachowania dobry.

Park miejski w Borku Wielkopolskim nr rej. 959/A z dnia 16.01. 1979 r.

Park założony na przełomie XIX i XX w. Jest niewielki, jego powierzchnia wynosi ok. 1 ha. Park miejski o regularnym układzie stanowi przykład założeń kształtowanej zieleni w zespole miejskim. W południowej części, w miejscu dawnego stawu obecnie znajduje się parking. Park stosunkowo młody, przedstawia pierwotne założenie. W jego drzewostanie przeważają: robinie, lipy, jesiony, topole, jawory, brzozy. Posiada kształt nieregularnego czworoboku otoczonego z dwóch stron ulicami. Pierwotna kompozycja regularna, wewnątrz parku mieści się klomb o średnicy 7 m otoczony pierścieniem ścieżek. Od klombu promieniście rozchodzą się ścieżki, które łączą się ze ścieżkami na obrzeżu parku. Pod drzewami trawniki, krzewów brak. Park pełni funkcję rekreacyjną. Własność gminy Borek Wielkopolski. Stan zachowania dobry.

Fasada domu mieszkalnego, przy ul. Zdzieskiej nr 36 w Borku Wielkopolskim nr rej. 1342/A z dnia 30.11.1992 r.

Budynek przy ul Zdzieskiej 36 jest niepodpiwniczony, parterowy, przykryty dachem dwuspadowym z wystawką na osi, usytuowany kalenicą do ulicy. Fasada budynku pięcioosiowa, na niskim cokole, ujęta na narożach lizenami. Na osi wejście umieszczone w głębokiej wnęce o łuku koszowym flankowany lizenami, w nim po bokach dwie zamknięte hemisferycznie wnęki. W partii dachu, na osi wystawka zwieńczona trójkątnym szczytem z okulusem pośrodku, przekryta dwuspadowym dachem. Fasada nieco przekształcona w 1880 r. oraz na początku XXI w., jest przykładem typowych rozwiązań dla XIX wiecznej zabudowy małych miast Wielkopolski. Własność prywatna. Stan zachowania dobry.

Zespół pałacowy w Karolewie nr rej. 1634/A z dnia 11.11.1974 r.

Pałac w Karolewie wybudował w 1842 r. na swoją rodową siedzibę baron Karol Graeve, ostatni prywatny właściciel Borku. Rozbudowany w końcu XIX w. Pałac późnoklasycystyczny. Budynek podpiwniczony, piętrowy, dziewięcioosiowy, ze znacznym ryzalitem w fasadzie zwieńczonym trójkątnym frontonem i poprzedzonym wysokimi schodami. Elewacje zdobione licznymi podziałami, gzymsami i boniowaniem. W górnej kondygnacji ryzalitu wysokie okna ujęte podwójnymi lizenami „dźwigającymi" belkowanie podtrzymujące fronton. Elewacja ogrodowa również dziewięcioosiowa, z nieznacznym trójosiowym ryzalitem zwieńczonym niską prostokątną nadbudówką a'la mezzanino. Z tej strony pałacu w ryzalicie okna identyczne jak w pozostałych osiach, podzielone pojedynczymi lizenami stylizowanymi na portyk kolumnowy. Pałac spłonął w 1969 r., odbudowany został w latach 1970-1975. Własność prywatna. Stan zachowania dobry.

Pałac otacza park krajobrazowy o bogatym ukształtowaniu drzewostanu, z poł. XIX w. o pow. 4,37 ha.

Zespół pałacowo-parkowy w Bruczkowie nr rej. 960/A z dnia 16.01.1979 r.

Zespół pałacowy tworzą pałac, oficyna i park. Piętrowy pałac, w otoczeniu niewielkiego parku, pobudowali Koczorowscy w 2 poł. XIX w. W prawym skrzydle pałacu mieści się duża, bogato zdobiona kaplica z obrazem Ostatnia wieczerza. Główne wejście poprzedzone gankiem o czterech kolumnach dźwigających taras pierwszego piętra, poprzedzającym pseudoryzalit zwieńczony trójkątnym frontonem. Ostatnia przedstawicielka tego rodu przeznaczyła w okresie międzywojennym ten obiekt na zakład wychowawczy na sierot i utrzymywała go aż do śmierci. W testamencie zapisała pałac i folwark Zgromadzeniu Księży Werbistów, który osiedlili się tutaj w 1929 r. i utworzyli Małe Seminarium Misyjne. W okresie II wojny światowej w pałacu mieścił się obóz przejściowy dla duchownych, a także powstał zakład germanizacyjny dla polskich dzieci. Te dramatyczne wydarzenia upamiętnione są na tablicach pamiątkowych przy wejściu do pałacu. W pałacu obecnie mieszczą się mieszkania, a w kaplicy pałacowej odprawiane są cyklicznie msze św. W oficynie pałacowej zorganizowany jest oddział Domu Pomocy Społecznej w Zimnowodzie – mieszkania grupowe. Własność Powiat Gostyński. Stan zachowania dostateczny.

Założenie pałacowo-folwarczne w Bruczkowie Układ przestrzenny założenia pałacowo-folwarcznego: nr rej. 1327/A z dnia 09.07.1992 r. oraz 1308/A z dnia 15.06.1992 r.

Do rejestru zabytków wpisano układ przestrzenny założenia pałacowo-folwarcznego oraz indywidualnie spichlerz w zespole folwarcznym i zespół pałacowo-parkowy. Stan zachowania dostateczny.

W obecnym kształcie pochodzi z XIX wieku. Założenie składa się z zespołu folwarcznego oraz zespołu pałacowo-parkowego. Kompozycja całego założenia podporządkowana została głównej osi widokowej będącej jednocześnie osią symetrii założenia wyznaczonej przez dwie dominanty architektoniczne: budynek pałacu oraz budynek spichlerza. Zabudowę gospodarczą podwórza stanowią symetrycznie usytuowane budynki gospodarcze przedzielone drogą przejazdową (będącą jednocześnie główną drogą wjazdową na teren zespołu), prostopadłą do osi symetrii. Taki układ przestrzenny założenia pałacowofolwarcznego jest jednym z nielicznie zachowanych XIX-wiecznych układów nawiązujących, poprzez osiowatość i symetryczność kompozycji, do barokowych rozwiązań przestrzennych. Własność Skarb Państwa.

Spichlerz pochodzi z 1 poł. XIX w. Trójkondygnacyjny, z użytkowym poddaszem, nakryty dwuspadowym dachem naczółkowym. Na cokole z kamienia wzniesiono ceglane ściany, otynkowane, rozczłonkowane lizenami, pomiędzy którymi małe, prostokątne otwory okienne. Na osi symetrii, na wysokości każdej kondygnacji otwory drzwiowe. W piwnicy sklepienie kolebkowe na ceglanych słupach. Na I i II kondygnacji stropy belkowe wsparte na trzech rzędach drewnianych słupów. Spichlerz stanowi przykład charakterystycznego dla XIX-wiecznej pd. Wielkopolski budynku magazynowego.

Zespół pałacowo-parkowy w Dąbrówce nr rej. 1698/A z dnia 04.04.1975 r.

Pałac został zbudowany około 1880 r. dla Stablewskich. Murowany, piętrowy, podpiwniczony. Stoi w parku krajobrazowym z XIX wieku. W aktualnie wyremontowanym pałacu mieszczą się biura stacji hodowli roślin. Własność prywatna. Stan zachowania dobry.

Kościół par. p.w. Wszystkich Świętych i plebania w Jeżewie nr rej. 314 z dnia 07.03.1931 (wypis) oraz 1566/A z dnia 26.07.1974 r.

O kościele w Jeżewie pierwsze wzmianki pochodzą z 1427 r. Obecny kościół został zbudowany w 1740 r. z fundacji Jana Rydzyńskiego, właściciela wsi. Remontowany w 1 poł. XIX w. W 1929 r. nowa polichromia. Orientowany. Jest drewniany, konstrukcji szkieletowej, oszalowany. Jednonawowy, z niższym prezbiterium zamkniętym wielobocznie i czworoboczną wieżą od zachodu. Przy prezbiterium od północy zakrystia, przy nawie od pn. i pd. dwie kaplice zamknięte trójbocznie. Wewnątrz strop. Wieża dwukondygnacyjna z daszkiem okapowym między kondygnacjami, nakryta hełmem o formie barokowej z ośmioboczną latarnią. Dachy dwuspadowe, na zakrystii pulpitowy, kryte gontem. Na nawie ośmioboczna wieżyczka na sygnaturkę nakryta hełmem cebulastym. Obok kościoła drewniana dzwonnica o konstrukcji słupowej, oszalowana, z 1832 r. Własność parafialna. Stan zachowania dobry.

Plebania wzniesiona w 1818-1825 r. Murowana, otynkowana, parterowa z przybudówką z 1870 r. od wschodu. Wnętrze dwutraktowe. Dach naczółkowy. Stan zachowania dobry.

Zespół dworsko-parkowy w Jeżewie nr rej. 1496/A z dnia 26.07.1974 r.

W okresie powstawania obecnym obiektów na folwarku w Jeżewie w 2 poł. XIX w., majętność była własnością rodu Raczyńskich. Zespół dworsko parkowy usytuowany jest na południowym skraju miejscowości, na południe od zespołu folwarcznego. W zespole szczególną ochroną objęto dwór, park oraz bryłę i elewację kuźni. Własność Skarb Państwa. Stan zachowania dobry.

Dwór położony na skraju parku, poprzedzony od frontu klombem z podjazdem. Murowany, podpiwniczony, jednokondygnacyjny, z użytkowym poddaszem krytym dachem dwuspadowym. Elewacja frontowa sześcioosiowa z piętrowym czteroosiowym ryzalitem pośrodku. W przyziemiu ryzalitu wejście poprzedzone drewnianą werandą na podmurówce, ze schodami. Elewacje boczne częściowo przesłonięte nowszymi przybudówkami.

Park krajobrazowy, rozciągnięty, o nieregularnym układzie ścieżek. Drzewostan różnorodny, z nielicznym starodrzewem (wiązy, kasztanowce, lipy).

Kuźnia założona na rzucie prostokąta, jednokondygnacyjna, murowana z kamienia (przyziemie) i cegły (część górna, otynkowana), przekryta dachem dwuspadowym o asymetrycznych połaciach.

Zespół dworsko-folwarczny w Koszkowie nr rej. 195 z dnia 22.02.1968 r; 958 z dnia 16.01.1979; 1305/A z dnia 19.05.1992 r.

Do rejestru zabytków z terenu wsi Koszkowo wpisano dwór, park dworski oraz zespół folwarczny, w tym budynek spichlerza i stodoły. Folwark w obecnym kształcie i zabudowie pochodzi z 1 i 2 poł. XIX w. Zespół o nieregularnym kształcie, z wyodrębnionymi przez budynki gospodarcze dwoma podwórzami wewnętrznymi oraz usytuowanym w części wsch. zespołem dworsko parkowym. Własność prywatna. Stan zachowania dobry.

Dworek pochodzi z 1 poł. XIX w. Jest murowany i otynkowany z boniowaniem. Parterowy, dwutraktowy z sienią na osi. Naroża ujęte w lizeny, dach naczółkowy. Położony jest w północno-zachodnim narożniku blisko 1,5 ha parku krajobrazowego.

Zabudowa gospodarcza zwarta , zbudowana z cegły bądź kamienia polnego, nakryta dachami dwuspadowymi. Dominantę zespołu stanowi budynek spichlerza. Spichlerz z 1865 r. Podmurówka oraz dwie kondygnacje z kamienia polnego, III kondygnacja oraz szczyty ceglane, nieotynkowane. Otwory okienne i drzwiowe ujęte w ceglane opaski. Poszczególne kondygnacje oddzielone gzymsem ceglanym. Stropy belkowe, podłogi drewniane. Całość nakryta dachem dwuspadowym. Stodoła również z 1865 r. o podmurówce i ścianach z kamienia polnego. Na osi symetrii umieszczona para drewnianych wrót w ceglanych opaskach. Po obu stronach symetrycznie rozmieszczone otwory wentylacyjne. Dach dwuspadowy.

Zespół dworski w Siedmiorogowie Drugim nr rej. 605 i 607 z dnia 01.02.1957 r.; 956 z 15.01.1956 r.; 1454/A z dnia 31.05.1994 r.

Ochronie prawnej został poddany dwór otoczony parkiem dworskim wraz z kapliczką przydrożną oraz spichlerz folwarczny. Własność Skarb Państwa.

Położony w krajobrazowym parku dwór zbudowany został w 1732 r. dla Jana Tworzyjańskiego, właściciela wsi. Pierwotny obiekt o charakterze obronnym. Wnętrze i fasada frontowa częściowo przebudowana w XIX w. przez ówczesnych właścicieli Mycielskich. Barokowy. Zwrócony fasada na południe. Konstrukcji szkieletowej

wypełnionej gliną, na podmurowaniu z cegły, otynkowany. Parterowy z użytkowym poddaszem, częściowo podpiwniczony. Wzniesiony na planie prostokąta z dwoma kwadratowymi alkierzami przy ścianach bocznych nie występującymi przed lico fasady frontowej. Układ wnętrza niesymetryczny, na osi dwie sienie przykryte belkowanymi stropami, we frontowej sieni na jednej z belek data 1732, w tylnej jednobiegowa klatka schodowa. Dwa kominki w skromnej architektonicznej oprawie. Podziały elewacji i okna nowsze. Wysoki dach polski łamany, kryty gontem z lukarnami zamkniętymi półkoliście. Od frontu na osi facjatka. Na alkierzach oddzielne daszki gontowe łamane zakończone iglicami. Stan zachowania zły.

Na terenie parku, na murowanym czworobocznym słupie stoi kapliczka z 2 poł. XVIII w. z ludową rzeźbą Chrystusa Frasobliwego. Stan zachowania dobry.

Na terenie zespołu folwarcznego wznosi się w ciągu zabudowań zachodniej pierzei podwórza gospodarczego spichlerz, będący typowym przykładem folwarcznego obiektu magazynowego z końca XIX w. Jest to obiekt dwukondygnacyjny, podpiwniczony, nakryty dachem dwuspadowym, ściany z cegły pełnej, otynkowane, na podmurówce z kamienia polnego. Otwory okienne i drzwiowe zamknięte odcinkiem łuku. Strop belkowy podparty dwoma rzędami słupów, w piwnicy sklepienie kolebkowe, dach dwuspadowy kryty dachówką. Elewacje artykułowane uproszczonymi pilastrami i gzymsem międzykondygnacyjnym. Stan zachowania dobry.

Rządcówka w Wygodzie nr rej. 714/Wlkp/A z dnia 22.06.1994 r.

W osadzie Wygoda, w majątku należącym do rodziny Stablewskich wzniesiono przy zabudowaniach gospodarczych, w otoczeniu niewielkiego parku, budynek administracyjnomieszkalny dla zarządcy folwarku. Bryła i elewacja rządcówki została poddana ochronie prawnej. Budynek rządcówki jest podpiwniczony, jednokondygnacyjny, z użytkowym poddaszem, z dachem dwuspadowym. Od zachodu parterowa dobudówka, od wschodu na cokole weranda. Elewacje korpusu wzniesione na wysokim kamiennym cokole, okna w profilowanych opaskach. Własność prywatna. Stan zachowania zły.

Zespół pałacowy w Zalesiu oraz spichlerz folwarczny i kapliczka przydrożna nr rej. 1383 z dnia 23.02.1973 r.; 614 i 615 z dnia 11.02.1957; 966/A z dnia 12.02.1979 i 22.05.2002; 1400/A z dnia 31.05.1994 r.

Majątek Zalesie od początku XIX w. należał do rodziny Stablewskich herbu Oksza. W rozległym parku z dużym stawem, na stromym stoku, w 1835 r. wzniesiono dla Kajetana Stablewskiego obiekt, który pełnił rolę oficyny. Późnoklasycystyczny, murowany, otynkowany, parterowy, wysoko podpiwniczony. Wnętrze dwutraktowe, z sienią na przestrzał na osi. Od frontu trójkątny przyczółek, dach czterospadowy. Własność prywatna. Stan zachowania dobry.

Dla następnego przedstawiciela tego rodu, którym był Stanisław Stablewski, wzniesiono w 1875 r. zapewne w miejscu dawnego dworu, murowany pałac w stylu późnoklasycystycznym. Jego projektantem był przypuszczalnie Stanisław Hebanowski. Budynek zwrócony jest fasadą na wschód. Obiekt piętrowy, podpiwniczony, nakryty niemal płaskimi dwuspadowymi dachami. Wybudowano go na planie zbliżonym do prostokąta, z trzema ryzalitami od frontu. Wejście główne poprzedzone gankiem o czterech kolumnach podtrzymujących taras pierwszego piętra. Na osi budynku umieszczono, sień, za nią salon, z którego wyjść można na taras i do parku. W części północnej pałacu pierwotnie była duża jadalnia, z kredensem, w części południowej zaś, skupiono pomieszczenia mieszkalne z gabinetem pana domu, oraz osobnym wejściem poprzez boczną klatkę schodową.

Park otaczający pałac, ma powierzchnię 5,92 ha o nieregularnym zarysie założony w I poł. XIX wieku, przekształcony ok. 1875 roku, podzielony drogą na dwie części. W partii wschodniej parku duży staw z wyspą. Główny wjazd na teren prowadzi przez okazałą ceglaną (dziś nieotynkowaną) trójprzelotową bramę z 4. ćw. XIX wieku, od której wiedzie droga obok I podwórza folwarcznego i dalej poprzez park do II podwórza. Wśród drzewostanu stare okazy dębów szypułkowych, jesionu wyniosłego i buków. Stan zachowania dobry.

Na terenie II południowego podwórza folwarcznego usytuowany jest najciekawszy obiekt gospodarczy - budynek spichlerza. Składa się on z dwóch części: jednoprzejazdowej stodoły i spichlerza umieszczonych pod wspólnym dwuspadowym dachem. Założona na planie prostokąta, stodoła jednokondygnacyjna, spichlerz dwukondygnacyjny. Posadowiony na nieotynkowanej podmurówce z kamienia polnego. Ściany do wysokości I kondygnacji z kamienia polnego, II kondygnacja oraz

ściana szczytowa z cegły. Okna ujęte w ceglane opaski w tynku. Drewniane stropy spichlerza i więźba stodoły wsparte na dwóch rzędach drewnianych stolców. Elewacje stodoły gładkie, spichlerza w I kondygnacji niesymetryczne, w II siedmioosiowe. Własność Skarb Państwa. Stan zachowania zły.

Kapliczka przydrożna została wzniesiona w XVIII w. Murowana, otynkowana, w formie słupa na rzucie trójkąta o wklęsłych bokach i ściętych narożach, zwieńczonego belkowaniem i daszkiem namiotowym. W górnej części prostokątne wnęki, w jednej ikona Matki Boskiej z dzieciątkiem malowana na blasze. Stan zachowania dobry.

Układ ruralistyczny miejscowości Zimnowoda nr rej. 1309/A z dnia 22.05.1992 r.

Miejscowość wzmiankowana w 1388 r. jako własność Zimnowodzkich. Od 1800 r. do czasów II wojny światowej pozostaje w rękach rodziny Mycielskich. Jest to typowa wieś folwarczna położona przy drodze Koźmin Wlkp. - Borek Wlkp. z klasycystycznym zespołem pałacowym położonym w krajobrazowym parku otoczonym murem i siatką. Obok rozciąga się XIX-wieczne podwórze folwarczne z dwoma dominantami usytuowanymi na osi podwórza: budynkiem spichlerza z 1867 r. oraz gorzelni z II poł. XIX w. Za podwórzem w kierunku wschodnim znajduje się zespół budynków szkolnych z końca XIX w. i pocz. XX w. Kolonia mieszkalna z 2 poł. XIX w. rozciąga się wzdłuż drogi, po przeciwległej stronie zespołu folwarcznego. Tworzą ją jednokondygnacyjne budynki dawnej służby folwarcznej z umieszczonymi na osiach kapliczkami wnękowymi. Dominantę w krajobrazie wsi stanowi bryła kościoła z pocz. XX w. usytuowanego przy wjeździe do wsi od strony zachodniej.

Zimnowoda jest rzadkim już dziś przykładem południowowielkopolskiej wsi folwarcznej z zachowanym niezmienionym XIX-wiecznym układem przestrzenno-architektonicznym (zespołem pałacowo-parkowym, folwarcznym, kolonią mieszkaniową oraz zespołem kościelnym i szkolnym). Obok opisywanego układu ochroną objęto ponadto oś widokową z drogi Bolesławów-Rusko na bryłę kościoła w Zimnowodzie.

Zespół pałacowo-parkowy w Zimnowodzie nr rej. 1388 z dnia 23.02.1973 r.

Pałac wzniesiony po 1864 roku prze ówczesnego właściciela dóbr Teodora Mycielskiego. Zaprojektował go znany i ceniony architekt Stanisław Hebanowski,

zwolennik tzw. kostiumu francuskiego. Bryła budynku nawiązuje do dzieł głównego twórcy architektury francuskiej XVII stulecia, Henri Mansarta. Pałac jest murowany, piętrowy, fasadą zwrócony w kierunku południowo-wschodnim. Jest symetryczny, składa się z trzech ryzalitów, które połączone są korpusem głównym. Ryzality mają odrębne dachy z dekoracyjnie zakończonymi kominami z okazałymi aediculami lukarn. Bogato dekorowana fasada z odrębnym porządkiem pilastrów dla każdej części. Elewacje pałacu tynkowane, boniowane, bogato zdobione dekoracją architektoniczną i rzeźbiarską. Wejście w ryzalicie środkowym poprzedzone jest gankiem wspartym na czterech filarach i ozdobione rzeźbami. Układ wnętrza 2- oraz 2,5 traktowy. Na osi dwukondygnacyjny, bogato dekorowany, okazały hall z obiegającą jego wnętrze klatką schodową. Nad kominkiem, w sieni pałacu umieszczono herb Teodora Mycielskiego oraz jego drugiej żony Ludwiki z Bispingów. Pomieszczenia reprezentacyjne znajdują się na parterze, m.in. jadalnia. We wschodniej części pałacu usytuowany został gabinet pana domu. W pałacu obecnie mieści się Dom Pomocy Społecznej podległy Starostwu Powiatowemu w Gostyniu. Stan zachowania dobry.

Pałac otoczony jest parkiem. Park o charakterze krajobrazowo - regularnym, o powierzchni ponad 13 ha, pochodzący z 1 poł. XIX w., przekształcony częściowo około 1864 r. i po 1890 r. Położony w dolinie rzeki Pogony. Część pd. - wsch. parku regularna, z czterorzędową aleją kasztanowców i lip, dochodząca do gazonu przed frontem pałacu. Równolegle do niej, bliżej rezydencji biegną dwa szpalery grabowe. Część pn. - zach. parku o charakterze krajobrazowym, z dwoma dużymi stawami. Na grobli miedzy stawami, na osi głównej założenia znajduje się aleja wiązowa prowadząca do głównej bramy wjazdowej. Stan zachowania dobry.

Najcenniejsze elementy zespołu folwarcznego w Zimnowodzie nr rej. 1223/A z dnia 06.06.1994 r.

Zespół folwarczny usytuowany w pn. - wsch. części założenia pomiędzy parkiem pałacowym a drogą, składa się z podwórza gospodarczego i kolonii domów pracowników folwarcznych. Dziedziniec folwarczny duży, o nieregularnym zarysie. Na teren podwórza prowadzą dwa wjazdy - od strony pn. - zach. i od pn. - wsch., z głównej drogi. Zachowane częściowo stare ogrodzenie, murowane z cegły, tynkowane.

W części pn. - zach. dziedzińca usytuowane zostały dwa obiekty wpisane do rejestru zabytków: spichlerz i stodoła z 1867 r. Własność Skarb Państwa. Stan zachowania zróżnicowany – w najgorszym stanie spichlerz.

Spichlerz z 1867 r. (data na elewacji), murowany z kamienia i cegły, dwukondygnacyjny z poddaszem. Więźba dachowa płatwiowo - kleszczowa, dach dwuspadowy kryty papą. Wzniesiony na planie prostokąta, z wnętrzem podzielonym dwoma rzędami słupów; powyżej strop belkowy nagi. Elewacje kamienne z ceglanym detalem architektonicznym (lizeny), gzymsy kordonowe i koronujący, obramienia okienne.

Stodoła połączona od strony wsch. ze spichlerzem, murowana z kamienia, z ceglanym detalem, jednokondygnacyjna, częściowo podpiwniczona, nakryta dachem dwuspadowym krytym papą. Wzniesiona na planie prostokąta, 3 - klepiskowa, 4 - sąsiekowa.

Zabytki wpisane do rejestru oraz obiekty zabytkowe o wartości lokalnej stanowią Gminną Ewidencję Zabytków. Zgodnie z zapisami art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ewidencja jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami. Burmistrz prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy. Art. 22 ust. 4 stwierdza, iż „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.”. W ust. 5 tego artykułu zapisano, iż w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków - Uznany za niezgodny z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej z dniem 18 maja 2023 r. w zakresie, w jakim ogranicza prawo własności nieruchomości przez dopuszczenie ujęcia nieruchomości jako zabytku nieruchomego w gminnej ewidencji zabytków, bez zapewnienia właścicielowi gwarancji ochrony prawnej przed dokonaniem takiego ograniczenia, na podstawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 maja 2023 r. sygn. akt P 12/18 (Dz. U. poz. 951)

Aktem prawnym, który reguluje zasady prowadzenia ewidencji zabytków przez poszczególne organy jest Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 roku w sprawie prowadzenia rejestru zabytków,

krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Rozporządzenie określa szczegółowo jak powinna wyglądać karta ewidencyjna i adresowa zabytku, zasady, na podstawie których obiekt zostaje wpisany bądź wykreślony z ewidencji oraz sposób gromadzenia zbioru dokumentów dla obiektów objętych ewidencją. Obiekty ujęte w ewidencji (nie objęte indywidualnym wpisem do rejestru) mogą podlegać ochronie w dwojaki sposób: poprzez obszarowy wpis do rejestru zabytków oraz poprzez ustalenia dotyczące ochrony zapisane w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Gminna ewidencja zabytków gminy Borek Wielkopolski została wykonana w 2010 r., jest w chwili obecnej aktualizowana. W Gminnej ewidencji zabytków znajduje się obecnie 118 kart obiektów z terenu miasta oraz 118 kart obiektów z terenu gminy Borek Wielkopolski, co łącznie daje 236 kart. Szczegółowe zestawienie obiektów znajduje się na końcu opracowania.

Krajobraz kulturowy

Na terenie gminy Borek Wielkopolski do rejestru zabytków wpisano dwa obszary. Jeden wpis dotyczy historycznej przestrzeni zurbanizowanej a jeden obszaru wiejskiego:

1. Zespół budowlany i założenie urbanistyczne miasta Borek Wielkopolski,
2. Układ ruralistyczny miejscowości Zimnowoda,

W ramach tych wpisów, obok ochrony układów przestrzennych ochroną obejmuje się także wyróżnione panoramy tych zespołów.

Oprócz wymienionych wyżej obszarów znajdujących się pod ochroną konserwatorską, na terenie gminy odnotować należy szereg wpisów zespołów przestrzennych, które również noszą znamiona wpisów obszarowych. Należą do nich wpisy do rejestru zabytków zespołów rezydencjonalnych, niekiedy też z folwarcznymi: w Bruczkowie, Dąbrówce, Jeżewie, Karolewie, Koszkowie, Siedmiorogowie, Zalesiu i Zimnowodzie.

Podobny charakter mają wpisy zespołów sakralnych: zespół kościoła parafialnego na Zdzieżu oraz zespół kościoła farnego w Borku Wielkopolskim.

Na terenie gminy nie istnieją parki kulturowe i nie planuje się ich utworzenia.

Zagrożenia dla zabytków nieruchomych z terenu gminy

Do istotnych zagrożeń obiektów zabytkowych na terenie gminy należy zaliczyć tzw. zagrożenia techniczne. Pierwotny układ komunikacyjny, na który nałożone są wszelkie współczesne rozwiązania drogowe, kumuluje się niekorzystnie w odniesieniu do wszelkich budowli, szczególnie zaś tych, które są obiektami zabytkowymi. Emisjegazów, zanieczyszczeń atmosferycznych, to następna z przyczyn degradujących elewacje pokryte tynkami tradycyjnymi.

Tradycyjna kultura ludowa, której materialnym wyznacznikiem jest budownictwo wiejskie, podlega dynamicznym zmianom tak w funkcji obiektów, jak i w formie. Lokalne społeczności wioskowe, dla których tradycyjne wzory postępowania były wyznacznikiem wartości kształtujących tę społeczność, odchodzą w przeszłość. Nowatorskie trendy gospodarowania niszczą lub wręcz eliminują pozostałości dawnej architektury budowlanej. Na terenie gminy Borek Wielkopolski spotyka się coraz mniej przykładów tradycyjnego budownictwa wiejskiego. Można by powiedzieć, że stan techniczny budynków jest determinowany stanem świadomości o ich historycznej funkcji oraz uświadamianej potrzebie adaptacji we współczesnym społeczeństwie.

Do obszarów zagrożonych zaliczyć należy również dawne zespoły folwarczne. Brak nowych funkcji dla obiektów architektonicznych związanych z dawną zabudową folwarczną i niewielka możliwość wykorzystania starych budynków do nowoczesnej produkcji powoduje opuszczenie, a w konsekwencji niszczenie obiektów.

Do istotnych zagrożeń należą indywidualne postawy oraz przypisane im wartości, które są wyznacznikiem działań, skutkujących decyzjami nie zawsze pomyślnymi dla substancji zabytkowej. Ważnym na dzień dzisiejszy problemem są możliwości finansowania prac przy obiektach zabytkowych przez różne kategorie osób i instytucji nimi władającymi. Często realne potrzeby znacznie przekraczają kwoty nań przeznaczane. Element finansowy w znaczący sposób hamuje realizację najciekawszych nawet programów rewaloryzacyjnych. Swoisty determinizm ekonomiczny niezbędny w prawidłowo postrzeganej polityce ochrony dóbr zabytkowych, to warunek szczególny, którego dopełnienie pozwoli mieć nadzieję, że w czasie rozsądnym do przewidzenia, uda się zrealizować wszystkie zadania związane z rewaloryzacją.

Dane w rozdziale pochodzą z witryny internetowej Urzędu Miejskiego w Borek Wielkopolskiu, Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Borek Wielkopolski oraz opracowania własnego.

ZESTAWIENIE OBIEKTÓW BĘDĄCYCH POD ADMINISTRACJĄ GMINY I WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW

1. Park miejski w Borku Wielkopolskim
2. Ratusz w Borku Wielkopolskim
3. Figura Matki Boskiej na Rynku w Borku Wielkopolskim

Obiekty wpisane do rejestru i gminnej ewidencji zabytków będące pod administracją gminy są zachowane w dobrym stanie, pełnią swoją funkcję, a ich bieżące remonty i pielęgnacja odbywają się w zależności od pojawiających się potrzeb.

Należy podkreślić, że gminna ewidencja zabytków jest bezpośrednio skorelowana z wojewódzką ewidencją zabytków, wszelkie zmiany w WEZ skutkować muszą również aktualizacją GEZ.

Zagrożenia dla zabytków architektury z terenu gminy

a) układy ruralistyczne, układy przestrzenne

- brak dbałości o harmonijne współistnienie w przestrzeni tradycyjnej zabudowy z obiektami współczesnymi, co skutkuje zanikiem charakterystycznych panoram wiejskich,

- unifikacja zabudowy na terenach wiejskich, brak poszanowania dla kształtowanej tradycyjnie różnorodności form osadnictwa wiejskiego,

- zaburzenie tradycyjnych elementów kompozycji przestrzennych i powstawanie nowych dominant np. elektrowni wiatrowych i wież radiolokacyjnych, co ma działanie deprecjonujące na panoramę miejscowości i zespołów zabytkowych, stanowiąc konkurencję dla zabytkowej architektury i niekorzystnie wpływając na ukształtowanie zabytkowej przestrzeni jako element nie harmonizujący z krajobrazem kulturowym

- niewielka możliwość wykorzystania starych budynków folwarcznych do nowoczesnej produkcji. Budynki te wymagają przeróbek i adaptacji, a w wielu przypadkach również znalezienia nowej funkcji,

- niszczenie kompozycji podwórza folwarcznego oraz charakteru zachowanej zabudowy, która związana była z nieistniejącą strukturą społeczno-gospodarczą, niemożliwą obecnie do odtworzenia i funkcjonowania w dawnym kształcie (pałac, park, folwark),

b) zabudowa:

- zły stan techniczny obiektów powstałych w XIX i na pocz. XX. oraz nie przystawanie do standardów współczesnego budownictwa powodują zastąpienie ich współczesnymi realizacjami.

- zagrożenie obiektów nie wpisanych do rejestru zabytków i nie funkcjonujących w świadomości jako obiekty zabytkowe, posiadających jednak walory historyczne lub wartość lokalno-kulturową.

- w niewielkich miejscowościach budownictwo mieszkaniowe było ściśle powiązane z zabudową gospodarczą. W związku z zanikaniem pierwotnej funkcji następuje szybka degradacja obiektów prowadząca do całkowitego zniszczenia a w kolejności do rozbiórki budynków gospodarczych,

- wprowadzanie elementów obcych stylowi – wpływ na taki stan rzeczy mają przekształcenia własnościowe obiektów nieruchomych przez właścicieli prywatnych często wykonujących prace przy zabytku bez wymaganego pozwolenia konserwatorskiego w sposób niezgodny z zasadami sztuki i techniki konserwatorskiej,

c) obiekty sakralne

- brak właściwego nadzoru konserwatorskiego, odpowiednich środków finansowych, niewykwalifikowani wykonawcy, brakiem systematycznych remontów lub przeprowadzone w sposób nieprawidłowy mogą doprowadzić do nieodwracalnych zmian w samej budowli sakralnej oraz do utraty zabytkowego wyposażenia,

d) parki

- należy zapobiegać podziałom działek na terenach wpisanych do rejestru i dążyć do scalania powierzchni parków w ręku jednego właściciela,

- brak środków finansowych na rewaloryzację i utrzymanie zieleni,

- brak stref ochronnych istniejących w starych planach zagospodarowania przestrzennego,

- wprowadzanie nowych obiektów, nie szanujących zastanych wartości kulturowych, na teren założeń parkowych – dotyczy to formy nowych budynków jak i ich usytuowania w historycznym układzie przestrzennym

- wprowadzanie nieprawidłowych nasadzeń, nie harmonizujących pod względem gatunkowym z roślinnością parkową oraz zlokalizowanych w sposób nieprzemyślany, nieuzasadniony pod względem kompozycyjnym oraz historycznym ,

e) cmentarze

- obszarami zagrożonymi są tereny dawnych XIX w. cmentarzy szczególnie epidemicznych, ewangelickich lub miejsca po cmentarzach. W większości przypadków zachowały się w zasadzie tylko miejsca pocmentarne gdzie jedynym widocznym elementem jest drzewostan bądź grupa krzewów i zarośli rosnąca w miejscu cmentarza.

f) brak ugruntowanej świadomości społecznej w dziedzinie ochrony wartości kulturowych, który skutkuje bezmyślnym niszczeniem obiektów lub powoduje degradację miejsc o lokalnej wartości historycznej,

W celu ochrony zabytków wpisanych do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków należy stosować się do wytycznych konserwatorskich. W przypadku wpisów obszarowych do rejestru zabytków zakładają one ochronę konserwatorską niemal w stopniu całkowitym, gdyż każdy projekt budowlany musi zyskać akceptację konserwatorską. Ochrona ta dotyczy nawet budynków współczesnych usytuowanych na wskazanym terenie. Dlatego też w przestrzeń nie są wprowadzane szkodliwe przekształcenia, a ukształtowana historycznie harmonia architektoniczna i urbanistyczna nie jest zaburzana niekontrolowanymi zmianami kubatur, proporcji i kolorystyki budynków. Na wszelkie roboty remontowe i modernizacyjne (w tym też

termomodernizacyjne) w obszarze zabytkowym musi zostać wydane pozwolenie konserwatorskie.

Odnośnie do inwestycji związanych z nową zabudową pośród obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków zaleca się m.in.: konieczność dostosowania nowej zabudowy do kompozycji przestrzennej, w zakresie usytuowania, skali i bryły, kompozycji stylistycznej fasad, geometrii dachów, wysokości gzymsów i kalenic oraz nawiązania form współczesnych do lokalnej tradycji architektonicznej, utrzymanie istniejących podziałów nieruchomości, zachowanie proporcji wysokościowych, dotyczących szczególnie lokalizacji dominant wysokościowych mających wpływ na wygląd całego zespołu budowlanego oraz jego fragmentów, ze szczególnym uwzględnieniem osi widokowych na obiekty podlegające ścisłej ochronie konserwatorskiej, wyróżniające się charakterystycznymi cechami godnymi wyeksponowania.

Zasady ochrony konserwatorskiej w stosunku do ochrony krajobrazu kulturowego opierają się m.in. na następujących zasadach: utrzymania historycznej kompozycji krajobrazu z ograniczeniem zakresu dopuszczalnych przekształceń oraz dostosowaniem elementów nowych do kompozycji istniejącej, utrzymania istniejącej tradycyjnej, charakterystycznej zabudowy oraz elementów zagospodarowania terenu o wartościach kulturowych, zachowania istniejących i odtwarzanie charakteru zniekształconych wnętrz krajobrazowych i urbanistycznych, zachowania osi kompozycyjnych i powiązań widokowych pomiędzy częściami składowymi krajobrazu, utrzymania lub uczytelnienia historycznego układu komunikacyjnego, zachowania zasadniczych proporcji wysokościowych kształtujących sylwetę zespołu ze szczególną ochroną istniejących, historycznych dominant wysokościowych, zachowania historycznej kompozycji układów zieleni wraz z koniecznością uzupełniania ubytków i kontrolą dosadzeń.

6.4 ZABYTKI RUCHOME

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością

i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

W gminie Borek Wlkp. zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków to głównie wystrój i wyposażenie kościołów oraz kapliczki przydrożne (Gmina jest właścicielem rzeźby Matki Boskiej Niepokalanej w Borku Wlkp.), Są to:

- wyposażenie i wystrój kościoła parafialnego p.w. Pocieszenia NMP na Zdzieżu w Borku Wlkp. – 62 obiekty w rejestrze (nr rej. 35/B z dnia 05.11.1970 r.) – (m. in. m. in. obrazy, rzeźby, kielichy, lichtarze, ornaty) – ogółem w ewidencji 139 obiektów,

- wyposażenie (m. in. rzeźby) kościoła farnego p.w. św. Stanisława Biskupa w Borku Wlkp., w rejestrze 5 obiektów (nr rej. 58/B z dnia 22.03.1971 r.), łącznie w ewidencji 17,

- wyposażenie kaplicy cmentarnej p.w. św. Krzyża, w ilości 7 sztuk (nr rej. 61/B z dnia 23.03.1971 r.), łącznie w ewidencji zapisano 10 pozycji,

- rzeźba Matki Boskiej Niepokalanej z Borku Wlkp. (nr rej. 38/62/B z dnia 24.03.1971 r.),

- 20 obiektów z wyposażenia kościoła parafialnego p.w. Wszystkich Świętych w

Jeżewie (nr rej. 64/B z dnia 24.03.1971 r.), łącznie w ewidencji wyszczególniono 63 pozycje,

- kapliczka przydrożna : Chrystus Frasobliwy z Siedmiorogowa (nr rej. IV-73/28/57 z dnia 01.02.1957 r.),

- figura Ecce Homo z Trzecianowa (nr rej. 154/B z dnia 27.11.1971 r.)
- kapliczka przydrożna z Zalesia (nr rej. 225/B z dnia 11.02.1957 r.)

Zagrożenia dla zabytków ruchomych z terenu gminy

Niektóre zagrożenia dla zabytku są niezależne od człowieka i trudno je przewidzieć. Są to katastrofy naturalne takie, jak pożar czy powódź, które potrafią doszczętnie zniszczyć zabytek ruchomy. Jednak część zagrożeń dla dziedzictwa pochodzi od człowieka, niekiedy nawet od zarządzającego lub posiadacza zabytku. Mamy z nimi do czynienia, gdy właściciel nie ma świadomości posiadania zabytku, nie zna jego wartości lub ignoruje ją.

Dużym zagrożeniem dla zabytku ruchomego jest także zaniedbanie obiektu przez brak sprawowania nad nim opieki, zaniechanie wykonania koniecznych zabezpieczeń i konserwacji. Trzeba pamiętać, że każdy obiekt z czasem ulega procesom starzenia, nawet jeśli podjęto daleko idącą profilaktykę. W przypadku zabytków ruchomych z zagrożeniem zaniedbania łączy się także niewłaściwe użytkowanie. Dotyczy to głównie zabytków, które w świadomy sposób są przechowywane w niesprzyjających warunkach. Przykładowo mogą to być rzeźby przechowywane w pomieszczeniach, gdzie gniazduje ptactwo, lub o niewłaściwych warunkach wilgotnościowo-temperaturowych

Zabytki ruchome mogą znacznie stracić na wartości artystycznej, gdy prace konserwatorskie zostaną zlecone osobie nieposiadającej odpowiednich kwalifikacji.

Zabytki ruchome będące wyposażeniem budynków, jak również znajdujące się w terenie są dodatkowo narażone na kradzieże. Natomiast obiekty małej architektury takie, jak pomniki, figury przydrożne, fontanny, źródła, nagrobki cmentarne, niejednokrotnie spotykają akty wandalizmu.

6.5 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic gminy. Środowisko kulturowe gminy zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od

epoki pradziejowej do epoki nowożytnej. Dobre warunki glebowe i hydrograficzne sprawiły, iż na przestrzeni dziejów obszar gminy cechowało intensywne osadnictwo, stąd obecność wielu faktów osadniczych z różnych epok.

Zarejestrowane zasoby archeologicznego dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Borek Wlkp. to 234 stanowisk archeologicznych. W obrębie tych stanowisk występuje 361 faktów osadniczych. Są to 1 grodzisko, 1 cmentarzysko, 81 osad, 4 obozowiska, 1 stanowisko miejskie, 4 punkty nieokreślone oraz 268 punktów i śladów osadnictwa. Osadnictwo to nie jest szczególnie intensywne, w 59% są to stanowiska jednoelementowe, czyli stanowią pozostałości z jednego okresu chronologicznego. Większość stanowisk posiada na obecnym etapie badań małą wartość poznawczą, jest jednak kilka punktów o dużej wartości, np. osady kultury łużyckiej w Bruczkowie i Głogininie, wczesnośredniowieczne cmentarzysko szkieletowe w Skokowie oraz stanowisko o najwyższej wartości – grodzisko wczesnośredniowieczne w Jeżewie, st. 7.

Polodowcowa rzeźba terenu gminy wykazuje zróżnicowany charakter w poszczególnych jej częściach. Przez gminę przebiega granica zasięgu zlodowacenia bałtyckiego. Część północna gminy objęta ostatnim zlodowaceniem wykazuje pewne cechy rzeźby młodoglacjalnej. Występują tu wzniesienia moren czołowych. Wysoczyzna lodowcowa ma charakter falisty i jest głęboko rozcięta przez Pradolinę Żerkowsko – Rydzyńską zajmującą północno – zachodni skraj gminy. W rejonie pradoliny – w okolicach wsi Jawory, deniwelacje dochodzą do 33 metrów. Rzeźba terenu części południowej gminy jest mniej urozmaicona, zdominowana przez wysoczyznę morenową płaską, rzadziej falistą o znacznie mniejszych deniwelacjach. Spadki terenu są bardzo zróżnicowane lokalnie przekraczające nawet 20% na stokach wysoczyzn opadających w pradoliny, do 0 – 3% w obrębie wysoczyzny płaskiej i w pradolinie. Obecnie obserwowana sieć wód powierzchniowych została silnie przekształcona i przekształcenia trwają nadal. Niektóre cieki mają całkowicie sztuczne koryta. Bardziej naturalny przebieg mają tylko środkowy i dolny bieg Pogony i Dąbrówki. Poza tym sieć cieków tego rejonu tworzą liczne sztuczne kanały, niekiedy trudno jest odróżnić, który z nich jest przekształconym naturalnym ciekiem, a który – tworem całkowicie sztucznym, odwadniającym obszary uprzednio pozbawione odpływu powierzchniowego. Lokalnie gęstość sieci melioracyjnej znacznie przekracza naturalną gęstość sieci hydrograficznej. Na rzece Pogonie utworzono sztuczny Zbiornik Jeżewo.

Gmina Borek położona jest w całości w zlewni Kanału Obry i odwadniana za pośrednictwem kilku, płynących na północ cieków. Wschodnią część terenu odwadnia rzeka Pogona i jej dopływy. Zachodnia część położona jest w dorzeczu granicznej Dąbrówki. Uzupełnieniem sieci rzecznej są drobne, bezpośrednie dopływy Kanału Obry, z której doliną związane jest osadnictwo w północno-zachodniej części gminy. Natomiast rozległe wysoczyznowe wnętrze gminy jest zdecydowanie mniej nawodnione. Klimat cechuje się stosunkowo krótką łagodną zimą i wczesnym ciepłym latem oraz długim okresem wegetacyjnym.

Dobre warunki glebowe i hydrograficzne sprawiły, iż na przestrzeni dziejów na obszarze dzisiejszej gminy Borek Wlkp. rozwijało się osadnictwo. W materiałach archeologicznych reprezentowany jest niemal cały przekrój chronologiczny pradziejów - od środkowej i młodszej epoki kamienia, poprzez epokę brązu (stanowiska archeologiczne związane z ludnością kultury łużyckiej), okres wpływów rzymskich (osadnictwo związane z kulturą przeworską), wczesne i późne średniowiecze aż po czasy nowożytne. Osadnictwo pradziejowe związane jest głównie z ciekami wodnymi i grupuje się przede wszystkim na krawędziach dolin rzecznych, wzdłuż cieków wodnych. Osadnictwo wczesnośredniowieczne i średniowieczne rozwija się również na wysoczyznach oraz wokół obecnych miejscowości wyznaczając niejednokrotnie tym samym ich metrykę.

Najstarsze fakty osadnicze zarejestrowane na tym terenie wiążą się ze środkową i młodszą epoką kamienia. Ślady osadnictwa ogólnie z epoki kamienia zarejestrowano na gruntach miejscowości Jeżewo, Studzianna, Skokówko, Wycisłowo, Strumiany, Karolew, Zalesie i Siedmiorogów II. Jedno z lepiej poznanych obozowisk mezolitycznych zlokalizowane było na suchych polodowcowych wydmach w osadzie Frasunek pod Jeżewem.

Tryb życia ówczesnej ludności miał charakter typowo koczowniczy z myślistwem i zbieractwem jako jedynymi sposobami pozyskiwania pożywienia. Pierwszy znaczący przełom w długim okresie pradziejów wiąże się ze zdobyciem umiejętności produkcji ceramiki, hodowli zwierząt i uprawy ziemi. Okres związany z tymi przemianami to młodsza epoka kamienia – neolit (od 6/5 do 3 tysiąclecia p.n.e.), który zarejestrowano tylko w północnej i zachodniej części gminy w okolicach miejscowości Skoków, Jeżewo, Koszkowo, Trzecianów i Dąbrówka. Osadnictwo to wiązało się głównie z pozostałościami po tzw. kulturze pucharów lejkowatych. Na

kolejną epokę (wczesną epokę brązu) datowany jest ślad penetracji osadniczej z około 2 tys. lat p.n.e. w m. Studzianna. Dzięki swej długowieczności, blisko tysiąca lat, ogromną rolę w rozwoju ziem polskich odegrała kultura łużycka Na 41 stanowiskach archeologicznych zarejestrowano osadnictwo związane z kulturą łużycką datowaną od ok. 1400 – 400 p.n.e. Znaleziska te obecne są w zasadzie na terenie całej gminy, szczególnie na jej obrzeżach, zwłaszcza w dolinie Pogony. Dużo punktów osadniczych zlokalizowanych jest w Grodnicy i Jeżewie, także są w rejonie Koszkowa oraz szczególnie w okolicach Skokowa, Bruczkowa i Siedmiorogowa II. W centralnej części gminy w ewidencji figuruje zaledwie jedna osada kultury łużyckiej, na gruntach należących do Borku Wlkp. Kolejny ważny okres w pradziejach związany jest z kulturą przeworską (ok. 200 p.n.e. – 400 n.e.), która również na terenie gminy zaistniała, na 36 stanowiskach, które koncentrują się głównie w części północnej i zachodniej tego terenu. Szczególnie intensywne jest nasycenie tych znalezisk w dolinie Pogony: w Jeżewie, Skokówku i Skokowie, trochę w Bruczkowie oraz trochę w Zalesiu w dolinie Dąbrówki. Z tymi czasami wiąże ogromny skok cywilizacyjny, który można wiązać ze znaczną mobilnością ówczesnej ludności i dalekosiężnymi kontaktami handlowymi. We wszystkich sferach gospodarki, na czele ze znanymi już w końcowym okresie istnienia kultury łużyckiej umiejętnościami związanymi z metalurgią żelaza, w okresie wpływów rzymskich zanotowano ogromny postęp. Przypuszczalnie z którąś z dwu ostatnio wymienianych kultur pradziejowych wiąże się cmentarzysko ciałopalne zarejestrowane w Zalesiu.

Bogato (ilościowo) reprezentowane jest też osadnictwo z okresu wczesnego średniowiecza w liczbie 50 jednostek. Z tego czasu zaobserwować można szczególne nasilenie śladów osadnictwa otwartego w rejonach powiązanych w dolinami Obry i Pogony, czyli w okolicach Grodnicy, Koszkowa, Wycisłowa oraz Jeżewa, na czele z gródkiem na gruntach tej miejscowości, na północ od Jaworów, w obrębie terasy zalewowej Obry. Drugie większe skupisko osadnicze wczesnośredniowieczne rysuje się w rejonie Bruczkowa, Skokowa i Skokówka, gdzie także natrafiono na pozostałości cmentarzyska szkieletowego. Można więc zaobserwować, że to osadnictwo skupiało się głównie nad naturalnymi zbiornikami wodnymi, jednak z biegiem czasu, począwszy już od XI wieku obserwuje się stałe poszerzanie się ekumeny. Podstawą zajęć i utrzymania ludności były wówczas rolnictwo i hodowla, ale także rękodzieło. W starszych fazach wczesnego średniowiecza wspólnoty ludzkie były właściwie samowystarczalne. Zaczęło się to zmieniać wraz z rozwojem stosunków feudalnych, a

później rozwojem miast, które przejęły część zajęć ludności wiejskiej głównie w sferze rzemiosła i handlu. Takim punktem ogniskującym życie społeczności już od okresu średniowiecza stało się miasto Borek, lokowane na początku XV wieku. W czasach średniowiecza (już od końca XIII w.) kształtuje się też obecny układ miejscowości i sieć dróg. Stanowiska późnośredniowieczne i nowożytne, które stanowią większość znalezisk powierzchniowych, występujące w pobliżu obecnych miejscowości wyznaczają tym samym ich metrykę. Rozwój osadnictwa i powstawania wsi nie był procesem jednofazowym, nie zakończył się w okresie średniowiecza, a kontynuował się też później aż do XIX wieku i nie przestaje do dziś.

Większość prowadzonych obecnie badań archeologicznych to badania ratownicze, generalnie o niewielkim zakresie przestrzennym, uzależnionym od warunków inwestycyjnych, które mimo tego, w znacznym stopniu wzbogacają wiedzę o zabytkach archeologicznych.

Na terenie gminy Borek Wlkp. do rejestru zabytków wpisano, pod nr 263/Wlkp/C, jedno stanowisko archeologiczne. Jest to grodzisko wczesnośredniowieczne typu stożkowatego w Jeżewie, st. 7. Zlokalizowane jest ono na obszarze AZP 62-30, figuruje na nim pod nr 4. Obiekt ten wpisany został do rejestru 6 marca 1992 r. Gród w Jeżewie funkcjonował w młodszych fazach wczesnego średniowiecza, wzniesiony został w okresie tworzenia zrębów państwa wczesnopiastowskiego i budowania jego struktury administracyjno-gospodarczej, która manifestowała się gęstą siecią grodów organizujących życie społeczno-gospodarcze młodego państwa. Gród obok niewątpliwie funkcji wojskowych, pełnił też zapewne rolę centrum administracyjnego na podległym terenie oraz stanowił miejsce schronienia w przypadku agresji. Egzystował w okresie od ok. 2 poł. X do ok. poł. XIII wieku.

Gródek posiada kolisty narys, średnicę około 50 m u podstawy i płasko ścięty stożek. Plateau gródka posiada średnicę ok. 30 m. Stała na nim, zapewne drewniana, wieża obronna. Kopiec otoczony był fosą o szerokości ok. 8 m. Dodatkowym elementem obronnym był dookolny niewysoki wał otaczający całe założenie, który powstał najpewniej z ziemi wydobytej w trakcie kopania fosy. Pozostałości grodziska i całego systemu obronnego zajmują powierzchnię ok. 0,6 ha.

Zagrożenia dla zabytków archeologicznych z terenu gminy

Przede wszystkim należy podkreślić, że wszelkie inwestycje, które wiążą się z pracami ziemnymi, takie jak np. kanalizacja, wodociągi, inwestycje mieszkaniowe i przemysłowe, budowa dróg. obwodnic, lokalizacje żwirowni, kopalni kruszywa, planowane zalesienia, melioracje, regulacje cieków wodnych itp., stanowią istotne zagrożenie dla zabytków archeologicznych. W związku z sytuacją finansową gmina nie planuje większych inwestycji, mających potencjalny wpływ na stanowiska archeologiczne, ewentualnie do takich inwestycji w najbliższych latach należy zaliczyć następujące projekty:

- rozwój budownictwa na terenie miasta Borek Wielkopolski oraz okolicznych miejscowości poprzez wyznaczanie nowych ulic i nowej zabudowy,

- remonty dróg gminnych oraz pasów drogowych, a także linii kolejowych przebiegających przez gminę (w gestii PKP PLK),

- inwestycje w sieć wodociągową oraz kanalizacyjną,

- budowa wielkopowierzchniowych obiektów sportowych i rekreacyjnych.

Zdecydowana większość stanowisk archeologicznych z terenu gminy znajduje się na terenach rolnych, łąkach oraz nieużytkach. Stanowiska występują z reguły w pobliżu cieków wodnych, jezior lub ich bezpośrednim sąsiedztwie oraz na wyniesieniach terenu. Z racji intensywnej uprawy roli, niemal wszystkie stanowiska są potencjalnie narażone na zniszczenie, ale ze względu na stopień zagrożenia i ich wartość poznawczą należy je zróżnicować i adekwatnie z nimi postępować.

Przy szczególnie ważnych stanowiskach archeologicznych (zwłaszcza tych posiadających własną formę terenową – grodziska i kurhany), w ich obrębie i otoczeniu powinien obowiązywać całkowity zakaz zabudowy. W przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje zakaz prowadzenia wszelkich prac ziemnych naruszających strukturę gruntu, a prace porządkowe prowadzone w jego obrębie wymagają uzgodnienia z właściwym miejscowo konserwatorem zabytków.

W przypadku zaistnienia konieczności przeprowadzenia prac ziemnych na obszarze stanowiska należy realizować wyprzedzające daną inwestycję ratownicze

badania archeologiczne, a w bezpośrednim sąsiedztwie stanowiska przeprowadzić ścisły nadzór archeologiczny. Ewentualne granice stref badań powinny zostać ustalone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub określone na mocy decyzji o warunkach zabudowy lub inwestycji celu publicznego.

Należy zwrócić baczną uwagę na prace ziemne podczas działalności inwestycyjnej w obrębie poszczególnych stanowisk archeologicznych i objąć te stanowiska ochroną konserwatorską już na etapie koncepcyjnym. Inwestorzy powinni wystąpić do właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków o wydanie zaleceń i uwarunkowań koniecznych do spełnienia w związku z daną inwestycją. Właściwy miejscowo wojewódzki konserwator zabytków może nakazać wykonanie poprzedzających inwestycję badań archeologicznych w trakcie prac ziemnych Niezależnie od działalności inwestycyjnej, stanowiska w obrębie których zewidencjonowano liczne zabytki ruchome, zebrane w trakcie badań powierzchniowych należy typować w pierwszej kolejności do ratowniczych badań wykopaliskowych. Dodatkowo postuluje się także przeprowadzenie planowych badań archeologicznych, ukierunkowanych na uzupełnienie informacji dotyczących konkretnych stanowisk.

W przypadku ujawnienia podczas badań archeologicznych nowych faktów osadniczych należy ten fakt odnotować w karcie adresowej gminnej ewidencji zabytków. W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest ujmowanie zagadnień związanych z ochroną zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz uzgadnianie i wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich zawartych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo Konserwatora Zabytków.

Zgodnie z art. 7 pkt. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków (w tym archeologicznych) ustala się w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji z zakresie lotniska użytku publicznego.

6.6 ZASOBY MUZEALNE

Na terenie gminy brak jest placówek muzealnych.

6.7 ELEMENTY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.Dziedzictwo niematerialne obejmuje takie przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektaklei widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzęo wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem itp.

Jednym z elementów dziedzictwa niematerialnego jest herb Borku Wielkopolskiego. Przedstawia on w polu czerwonym nad złotą łodzią dwie wieże prostokątne z kamienia barwy naturalnej. Każda o trzech blankach. Dachy wież błękitne, zakończone złotymi kulami na złotych żerdziach. W każdej wieży po dwa okna prostokątne, otwory okienne czarne. Między wieżami podkowa srebrna barkiem do góry, na niej krzyżyk złoty. Poniżej podkowy podwójna lilia srebrna.

Historia herbu sięga 1423 roku. Borek był już miastem, a kolejnymi właścicielami Borku byli: Mikołaj ze Zdzieża, po nim Tumigrał herbu Wczele, od roku 1469 przez 130 lat właścicielem miasta była rodzina Bnińskich herbu Łódź, później ks. Mateusz Borzewski i Andrzej Borzewski herbu "Lubicz", Stanisław Przyjewski, kolejni właściciele wywodzili się z rodziny Rozdrażewskich, od roku 1726 Kazimierz Sapieha herbu "Gozdawa". Późniejszy herb miasta zawierał elementy herbów poszczególnych właścicieli miasta.

Na terenie gminy zachowana jest pamięć o miejscach kultu takich jak kapliczki przydrożne, które są pielęgnowane przez lokalną społeczność. W ramach edukacji

szkolnej i przedszkolnej organizowane są różnego typu zajęcia związane z tradycjami regionalnymi, organizowane są również imprezy związane ze zwyczajami rolniczymi (np. coroczne Dożynki).

7.OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformułowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę słabych i mocnych stron Gminy

ANALIZA SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Obecność lasów i cieków wodnych • Położenie Gminy w pobliżu ważnych tras komunikacyjnych – przede wszystkim DK 12, będąca obwodnicą Borku Wielkopolskiego • Dobra drogowa i kolejowa dostępność gminy • Dobrze rozwinięta sieć dróg lokalnych • Bogata historia terenów gminy • Zachowane obiekty sakralne o wysokiej wartości kulturowej • Zachowane zespoły dworskie oraz folwarczne • Zachowane założenia zieleni komponowanej • Cenny zasób stanowisk archeologicznych w tym wpisanych do rejestru zabytków • Układ urbanistyczny Borku Wielkopolskiego wpisany do rejestru zabytków • Duża ilość kapliczek przydrożnych oraz cmentarzy różnych wyznań	• Zaniedbania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków • Niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego • Samowole budowlane oraz niewłaściwie prowadzone remonty obiektów zabytkowych, powodujące utratę walorów zabytkowych • Niezbyt duże środki w budżecie Gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego • Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego • Niepełne wykorzystanie walorów turystycznych Gminy • Niewielka liczba miejsc noclegowych • Brak punktów informacji turystycznej • Zła sytuacja finansowa wielu właścicieli obiektów zabytkowych

• Wielokulturowość terenu Gminy • Korzystna lokalizacja siedziby Gminy, w centrum obszaru Gminy • Czystość środowiska • Wykorzystywanie funduszy unijnych przez władze Gminy • Aktywna działalność lokalnych organizacji pozarządowych	
SZANSE	**ZAGROŻENIA**
• Zwiększenie środków budżetowych Gminy na działania związane z ochroną zabytków • Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków • Szersza promocja walorów kulturowych i przyrodniczych Gminy, przyciągająca turystów • Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki miejscowości • Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne • Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby • Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk) • Korzystanie z dofinansowania na działania rewitalizacyjne (np. w ramach RPO) • Korzystanie ze wsparcia struktur takich jak np. Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich • Zachowanie tożsamości regionalnej mieszkańców od edukacji szkolnej poprzez festyny, lokalne święta, konkursy • Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych • Tworzenie systemu informacji	• Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do charakteru regionu • Zmiany w układach przestrzennych, związane z nową zabudową • Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych • Zły stan techniczny części obiektów wpisanych do rejestru zabytków – np. dworu w Siedmiorogowie II, rządcówki w Wygodzie czy spichlerza w Zalesiu • Brak komunikacji na linii właściciele – władze samorządowe • Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych • Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska • Zanik tradycji i tożsamości regionalnych • Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego • Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych • Klęski żywiołowe i inne zdarzenia losowe • Akty wandalizmu

turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych	

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BOREK WIELKOPOLSKI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Borek Wielkopolski formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami gminnymi. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów Gminy i charakter jego dziedzictwa kulturowego oraz są zgodne z celami wyznaczonymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Należy podkreślić, że z racji faktu, iż zdecydowana większość obiektów nie jest pod administracją gminną wpływ Gminy Borek Wielkopolski jest bardzo ograniczony. Obiekty gminne są w dobrym stanie i nie wymagają inwestycji.

1. Dbałość o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy w Gminie

Polityka przestrzenna gminy powinna być zgodna z zasadami ochrony dziedzictwa kulturowego, w celu jak najlepszego zachowania obiektów zabytkowych. Odbywać się to będzie poprzez:

- ścisłe powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi gminy, takimi jak miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz innymi dokumentami programowymi;
- odpowiednią konserwację zabytkowej zieleni stanowiącej krajobraz kulturowy;
- pielęgnację cmentarzy i miejsc pamięci wpisanych do gminnej ewidencji zabytków;
- coroczne przeznaczanie środków z budżetu w ramach dotacji celowej na rewaloryzacje obiektów zabytkowych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków
- regularne aktualizacje przyjętego Gminnego Planu Ochrony Zabytków na Wypadek Konfliktu Zbrojnego i Sytuacji Kryzysowych – ostatnia aktualizacja 2019 rok.

2. Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków

W perspektywie na lata 2025-2028 gmina realizować będzie działania związane z aktualizacją zasobu gminnej ewidencji zabytków, polegające przede wszystkim na prowadzeniu rozpoznania i wprowadzaniu do kart ewidencyjnych zmian powstałych w wyniku rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów. Proces ten będzie na bieżąco konsultowany z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

W razie konieczności szczególnej ochrony obiektów zabytkowych przewiduje się też działania mające na celu zgłaszania zabytków typowanych do wpisu do rejestru zabytków. Cyklicznej kontroli podlegać będzie również zasób archeologiczny gminy.

Przewidziane aktualizacje GEZ obejmują perspektywę dwuletnią, raport z aktualizacji powinien być dołączany do sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

3. Działania związane z przeznaczaniem środków budżetowych

W okresie obowiązywania niniejszej perspektywy gminnego programu opieki nad zabytkami Gmina Borek Wielkopolski przeznaczać będzie środki z budżetu na rewaloryzacje obiektów będących jej własnością lub współwłasnością, w zależności od pojawiających się potrzeb. Należy tutaj zwrócić jednak uwagę, iż na chwilę obecną nie występują pilne potrzeby w zakresie remontu obiektów. Prowadzone będą bieżące przeglądy i ewentualne prace naprawcze w budynku Ratusza w Borku Wielkopolskim oraz zlokalizowanej w sąsiedztwie figury Matki Boskiej Niepokalanej, a także prace fitosanitarne i porządkowe na terenie Parku Miejskiego w Borku Wielkopolskim.

4. Odpowiednia ekspozycja i promocja najcenniejszych obiektów

W celu odpowiedniego zagospodarowania ruchu turystycznego niezbędne są działania poprawiające dostęp i atrakcyjność wizualną najcenniejszych obiektów zabytkowych. Wzbogaci to ofertę turystyczną, a także umożliwi tworzenie nowych produktów turystycznych. Przewiduje się następujące działania:

- stworzenie jednolitego systemu identyfikacji wizualnej w postaci oznaczeń, tablic, drogowskazów itp., w tym wykorzystania nowoczesnych technologii informatycznych (np. lokalizacji GPS);

- publikowanie folderów, ulotek oraz innych materiałów przybliżających mieszkańcom i turystom zasoby historyczne gminy;
- atrakcyjne przedstawianie obiektów za pomocą iluminacji, tworzenia punktów widokowych, prezentacji multimedialnych i muzycznych;
- dbanie o zawartość strony internetowej gminy poprzez umieszczenie informacji dotyczących zasobu zabytkowego.

5. Rozwój produktów turystycznych opartych na walorach dziedzictwa kulturowego także z uwzględnieniem turystyki jednodniowej

Obiekty historycznego dziedzictwa są jednymi z najistotniejszych elementów strategii promocyjnej Gminy. Niezbędne jest zatem tworzenie nowych oraz rozwój istniejących produktów turystycznych przeznaczonych dla odwiedzających gminę turystów. Do najważniejszych działań gminy w tym zakresie należeć będzie:

- rozwijanie istniejących produktów turystycznych opartych na szlakach turystycznych, kulturowych lub ścieżkach edukacyjnych;
- tworzenie nowych produktów, ze szczególnym uwzględnieniem innowacyjnych form turystyki bądź aktywności mogących przyciągnąć turystów - np. turystyka eksploracji, geocaching, gry miejskie, gry wojenne;
- organizacja lub kontynuacja organizacji imprez masowych, związanych z lokalnym zasobem zabytkowym i kulturalnym;
- organizacja imprez lokalnego zasięgu, przybliżających mieszkańcom gminyi regionu wartości historyczne Borku Wielkopolskiego i okolic;
- postawienie na innowacyjność projektów;

6. Promocja Borku Wielkopolskiego na forum krajowym i zagranicznym

Bardzo ważnym elementem w procesie promowania dziedzictwa kulturowego jest zachowanie odpowiednich zasad public relations. Gmina przyjęła następujące założenia swojej polityki promocyjnej:

- walory zabytkowe i kulturowe są jednym z podstawowych elementów promocji gminy na różnego rodzaju targach, sympozjach i konferencjach;
- nawiązywanie współpracy w zakresie dobrych praktyk w ramach partnerstwa krajowego i zagranicznego przyczyni się do lepszego wykorzystania zasobów kulturowych gminy;

- udziały w konkursach na najlepiej zadbane zabytki, najciekawszy produkt turystyczny itp. wypromują użytkowników dbających o obiekty zabytkowe;
- współpraca z mediami, zarówno tradycyjnymi, jak i internetowymi przyczyni się do lepszego postrzegania zasad ochrony dziedzictwa kulturowego wśród mieszkańców i turystów.

7. Edukacja społeczeństwa w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego

W celu jak najszerszego przybliżenia zasad ochrony dziedzictwa kulturowego dla mieszkańców, zarówno dorosłych, jak i dzieci i młodzieży planuje się następujące działania:

- wspieranie działalności instytucji kultury i organizacji pozarządowych podejmujących zadania związana związane ochroną dziedzictwa kulturowego;
- organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie akcji mających na celu odrestaurowanie lub uporządkowanie obiektów zabytkowych, cennych z punktu widzenia lokalnej społeczności oraz propagowanie lokalnej kultury i tradycji dziedzictwa kulturowego Gminy i regionu;
- wprowadzenie elementów przybliżających lokalną kulturę i tradycję w działalność placówek edukacyjnych, kulturalnych, bibliotek, świetlic itp.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Borek Wielkopolski powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Powiatowego Konserwatora Zabytków (jeśli takowy zostanie powołany), Powiatowego Urzędu Pracy, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych.

Ze strony Gminy Borek Wielkopolski zadania będą wykonywane bądź wspierane przez gminne jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, gminne

placówki kultury – np. biblioteka) oraz wydziały Urzędu Miejskiego w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, nagrody, ulgi finansowe),
- społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),
- kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),
- koordynacji (m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi)

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art.87 ust.1 i ust.5 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata Burmistrz sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Gminy. Wskazane jest, aby sprawozdania z realizacji Programu Opieki nad Zabytkami były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym m.in. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,
- poziom (w %) objęcia terenu Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów
- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz programy operacyjne Ministerstwa Kultury -i Dziedzictwa Narodowego oraz promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa —Narodowego (szczegóły dostępne na http://www.mkidn.gov.pl)
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków (szczegóły dostępne na http://poznan.wuoz.gov.pl)
- dotacje wojewódzkie
- dotacje powiatowe
- dotacje gminne
- inne źródła

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych (szczegóły nt. nowej perspektywy finansowania dostępne są na stronach WRPO)
- źródła w ramach programów unijnych takich jak Program Rozwoju Obszarów Wiejskich lub Program Infrastruktura i Środowisko
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Fundusz EOG (szczegóły programów ogłaszane są na bieżąco)

12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BOREK WIELKOPOLSKI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Borek Wielkopolski jest dokumentem długofalowym, zapisy w nim zawarte powinny być brane pod uwagę we wszelkich działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. Konsekwentna realizacja założeń Programu przyczyni się do poprawy jakości środowiska kulturowego, wzrostu nakładów finansowych na inwestycje związane z obiektami zabytkowymi (zarówno w przypadku osób prywatnych, administracji publicznej, jak i organizacji pozarządowych), szerszej promocji gminy i przyciągnięcia turystów, a także do wzrostu świadomości regionalnej mieszkańców i poprawy ich sytuacji materialnej.

W sporządzanych co cztery lata aktualizacjach Programu powinny znajdować się odniesienia do uaktualnionych zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, zawartych w innych dokumentach strategicznych gminy, zwrócić też należy uwagę na wyszczególnienie obowiązujących w danym momencie aktów prawnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych.

Biorąc pod uwagę korzystne położenie gminy Borek Wielkopolski, bogactwo obiektów posiadających wartości zabytkowe oraz skuteczne działania samorządu w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych, Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzonej w sposób uporządkowany i długoterminowy. Wszystkie te elementy przyczynią się do postrzegania gminy Borek Wielkopolski, jako przyjaznej turystom i inwestorom, dumnej ze swoich walorów zabytkowych oraz dbającej o własne dziedzictwo kulturowe i historyczne.

WYKAZ OBIEKTÓW W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Wytłuszczoną czcionką wyróżniono obiekty wpisane do rejestru zabytków

MIASTO BOREK WLKP.

Lp.	*Miejscowość*	*Adres*	*Rodzaj obiektu*	*Datowanie*	*Uwagi*
1.	**Borek Wlkp.**		**Zespół budowlany i założenie urbanistyczne**	**XV-XX**	
2.	**Borek Wlkp.**	**Powstańców Wlkp.**	**Park miejski**	**XIX/XX**	
3.	Borek Wlkp.	Powstańców Wlkp.	Cmentarz ewangelicki	poł. XIX	
4.	Borek Wlkp.	Dworcowa 35	Dworzec kolejowy	k. XIX	
5.	Borek Wlkp.	Dworcowa 2	Dom	1 ćw. XX	
6.	Borek Wlkp.	Dworcowa 3	Dom	k. XIX	
7.	Borek Wlkp.	Dworcowa 3	Budynek gospodarczy	1 ćw. XX	w zespole domu nr 3
8.	Borek Wlkp.	Dworcowa 3	Budynek gospodarczy	1 ćw. XX	w zespole domu nr 3
9.	Borek Wlkp.	Dworcowa 4	Dom	pocz. XX	
10.	Borek Wlkp.	Dworcowa 9	Dom	1910	
11.	Borek Wlkp.	Dworcowa 11	Dom	k. XIX	
12.	Borek Wlkp.	Dworcowa 15	Dom	pocz. XX	
13.	Borek Wlkp.	Dworcowa 17	Dom	pocz. XX	
14.	Borek Wlkp.	Dworcowa 20	Dom	pocz. XX	
15.	Borek Wlkp.	Dworcowa 21	Dom	pocz. XX	
16.	Borek Wlkp.	Dworcowa 22	Dom	pocz. XX	.
17.	Borek Wlkp.	Dworcowa 41	Dom	pocz. XX	
18.	Borek Wlkp.	Dworcowa 48	Dom	pocz. XX	
19.	Borek Wlkp.	Dworcowa 49	Dom	1 ćw. XX	
20.	Borek Wlkp.	Dworcowa 52	Dom	k. XIX	dawniej nr 42
21.	Borek Wlkp.	Dworcowa 59	Dom	1 ćw. XX	
22.	Borek Wlkp.	Dworcowa 61	Dom	k. XIX	
23.	Borek Wlkp.	Dworcowa 66	Dom	k. XIX	dawniej nr 55

24.	**Borek Wlkp.**	**Farna**	**Kościół p.w. św. Stanisława Biskupa**	**1469-1477; XVII,XVIII**	**w zesp. kościoła far.**
25.	**Borek Wlkp.**	**Farna**	**Cmentarz przykościelny**	**XVII**	**w zesp. kościoła far.**
26.	**Borek Wlkp.**	**Farna**	**Grobowiec Maksymiliana Sośnickiego**	**1865**	**w zesp. kościoła far.**
27.	**Borek Wlkp.**	**Farna**	**Ogrodzenie z bramą boczną (północną)**	**2 poł. XIX**	**w zesp. kościoła far.**
28.	**Borek Wlkp.**	**Farna**	**Brama główna (wschodnia)**	**1795**	**w zesp. kościoła far.**
29.	**Borek Wlkp.**	**Farna 3**	**Plebania**	**3 ćw. XIX**	**w zesp. kościoła far.**
30.	**Borek Wlkp.**	**Farna 3**	**Ogród plebański**	**k. XIX**	**w zesp. kościoła far.**
31.	Borek Wlkp.	Kilińskiego	Gazownia	pocz. XX	
32.	Borek Wlkp.	Kilińskiego 9	Dom	pocz. XX	w zespole gazowni
33.	Borek Wlkp.	Kilińskiego 5	Dom, ob. Bank	1 ćw. XX	
34.	Borek Wlkp.	Kilińskiego 13	Dom	pocz. XX	
35.	Borek Wlkp.	Kilińskiego 23	Dom	1898	
36.	Borek Wlkp.	Kilińskiego 22	Magazyn	k. XIX	
37.	Borek Wlkp.	Koźmińska	Cmentarz katolicki	poł. XIX	
38.	Borek Wlkp.	Koźmińska	Kaplica p.w. św. Krzyża	1858	w zespole cmentarza katolickiego
39.	Borek Wlkp.	Koźmińska 33	Dom Zakonny	XIX/XX	
40.	Borek Wlkp.	Lisia Góra	Cmentarz żydowski	2 poł. XVIII	
41.	**Borek Wlkp.**	**Rynek**	**Figura Matki Bożej**	**1776**	
42.	**Borek Wlkp.**	**Rynek 1**	**Ratusz**	**1855**	
43.	Borek Wlkp.	Rynek 2	Dom	1 ćw. XX	
44.	Borek Wlkp.	Rynek 3	Dom	1 ćw. XX	
45.	Borek Wlkp.	Rynek 6	Dom	1930	
46.	Borek Wlkp.	Rynek 8	Dom	ok. poł. XIX	
47.	Borek Wlkp.	Rynek 9	Dom	pocz. XX	

48.	Borek Wlkp.	Rynek 10	Dom	1931	
49.	Borek Wlkp.	Rynek 16	Dom	ok. poł. XIX	
50.	Borek Wlkp.	Rynek 19	Dom	1 ćw. XX	
51.	Borek Wlkp.	Rynek 20	Hotel, ob. dom	1 ćw. XX	
52.	Borek Wlkp.	Rynek 25	Dom	2 poł. XIX	
53.	Borek Wlkp.	Rynek 26	Dom	2 poł. XIX	
54.	Borek Wlkp.	Zielona 1	Dom	2 poł. XIX	
55.	Borek Wlkp.	Zielona 2	Dom	2 poł. XIX	
56.	Borek Wlkp.	Zielona 3	Dom	2 poł. XIX	
57.	Borek Wlkp.	Zielona 4	Dom	2 poł. XIX	
58.	Borek Wlkp.	Zielona 7	Dom	2 poł. XIX	
59.	Borek Wlkp.	Zielona 9	Dom	2 poł. XIX	
60.	Borek Wlkp.	Zielona 10	Dom	2 poł. XIX	
61.	Borek Wlkp.	Zielona 11	Dom	2 poł. XIX	
62.	Borek Wlkp.	Zielona 12	Dom	XIX/XX	
63.	Borek Wlkp.	Zielona 15	Dom	k. XIX	
64.	Borek Wlkp.	Zdzieska 1	Dom	1927	
65.	Borek Wlkp.	Zdzieska 2	Dom	pocz. XX	
66.	Borek Wlkp.	Zdzieska 3	Dom	1 ćw. XX	
67.	Borek Wlkp.	Zdzieska 6	Dom	2 poł. XIX	
68.	Borek Wlkp.	Zdzieska 7	Dom	2 poł. XIX	
69.	Borek Wlkp.	Zdzieska 9	Dom	2 poł. XIX	
70.	Borek Wlkp.	Zdzieska 10	Dom	k. XIX	
71.	Borek Wlkp.	Zdzieska 11	Dom	k. XIX	
72.	Borek Wlkp.	Zdzieska 12	Dom	k. XIX	
73.	Borek Wlkp.	Zdzieska 13	Dom	XIX/XX	
74.	Borek Wlkp.	Zdzieska 14	Dom	k. XIX	
75.	Borek Wlkp.	Zdzieska 16	Dom	2 poł. XIX	

76.	Borek Wlkp.	Zdzieska 17	Dom	2 poł. XIX	
77.	Borek Wlkp.	Zdzieska 18	Dom	1 ćw. XX	
78.	Borek Wlkp.	Zdzieska 19	Dom	pocz. XX	
79.	Borek Wlkp.	Zdzieska 22	Dom	1 ćw. XX	
80.	Borek Wlkp.	Zdzieska 23	Dom	pocz. XX	
81.	Borek Wlkp.	Zdzieska 25a	Dom	1906	
82.	Borek Wlkp.	Zdzieska 25a	Budynek gospodarczy	pocz. XX	
83.	Borek Wlkp.	Zdzieska 27	Dom	pocz. XX	
84.	Borek Wlkp.	Zdzieska 28	Dom	k. XIX	
85.	Borek Wlkp.	Zdzieska 29	Dom	1877	
86.	Borek Wlkp.	Zdzieska 29a	Dom	l. 30`XX	
87.	Borek Wlkp.	Zdzieska 31	Dom	1 ćw. XX	
88.	Borek Wlkp.	Zdzieska 32	Dom	1 ćw. XX	
89.	**Borek Wlkp.**	**Zdzieska 36**	**Dom**	**1 ćw. XIX, 1880**	
90.	Borek Wlkp.	Zdzieska 37	Dom	2 poł. XIX	
91.	Borek Wlkp.	Zdzieska 40	Dom	k. XIX	
92.	Borek Wlkp.	Zdzieska 41	Dom	k. XIX	
93.	Borek Wlkp.	Zdzieska 42	Dom	l. 30`XX	
94.	Borek Wlkp.	Zdzieska 43	Dom	pocz. XX	
95.	Borek Wlkp.	Zdzieska 44	Dom	XIX/XX	
96.	Borek Wlkp.	Zdzieska 46	Dom	k. XIX	
97.	Borek Wlkp.	Zdzieska 48	Dom	XIX/XX	
98.	Borek Wlkp.	Zdzieska 49	Dom	XIX/XX	
99.	Borek Wlkp.	Zdzieska 50	Dom	XIX/XX	
100.	Borek Wlkp.	Zdzieska 51	Dom	XIX/XX	
101.	Borek Wlkp.	Zdzieska 54	Dom	k. XIX	

102.	Borek Wlkp.	Zdzieska 55	Dom	2 poł. XIX	
103.	Borek Wlkp.	Zdzieska 56	Dom	1 poł. XIX	
104.	Borek Wlkp.	Zdzieska 62	Dom	pocz. XX	
105.	Borek Wlkp.	Zdzieska 64	Dom	k. XIX	
106.	Borek Wlkp.	Zdzieska 65	Dom	2 poł. XIX	
107.	Borek Wlkp.	Zdzieska 66	Dom	2 poł. XIX	
108.	Borek Wlkp.	Zdzieska 68	Dom	2 poł. XIX	
109.	Borek Wlkp.	Zdzieska 69	Dom	2 poł. XIX	
110.	Borek Wlkp.	Zdzieska 70	Dom	pocz. XX	
111.	**Borek Wlkp.**	**Zdzież**	**Kościół par. p.w. Pocieszenia NMP i św. Filipa Neri**	**1635-1655; XVIII**	
112.	**Borek Wlkp.**	**Zdzież**	**Cmentarz przykościelny**	**2 poł. XVIII**	**w zesp. kościoła par.**
113.	**Borek Wlkp.**	**Zdzież**	**Kaplica grobowa rodziny Graeve**	**1858**	**w zesp. kościoła par.**
114.	**Borek Wlkp.**	**Zdzież**	**Kaplica grobowa rodziny Smitkowskich**	**2 ćw. XIX**	**w zesp. kościoła par.**
115.	**Borek Wlkp.**	**Zdzież**	**Kaplica grobowa rodziny Thomas**	**XIX/XX**	**w zesp. kościoła par.**
116.	**Borek Wlkp.**	**Zdzież**	**Ogrodzenie z bramami**	**1789**	**w zesp. kościoła par.**
117.	**Borek Wlkp.**	**Zdzież**	**Plebania**	**XVIII**	**w zesp. kościoła par.**
118.	**Borek Wlkp.**	**Zdzież**	**Ogród plebański**	**XVIII**	**w zesp. kościoła par.**

GMINA BOREK WLKP.

Lp.	*Miejscowość Adres*	*Rodzaj obiektu*	*Zespół*	*Datowanie*	*Uwagi*
1.	Bolesławów 10	Dom		l. 40` XX	
2.	Bolesławów 13	Dom		l. 40` XX	

3.	Bruczków 37	Szkoła, ob. świetlica		k. XIX	
4.	**Bruczków**	**Pałac**	**w zespole pałacowo-parkowym**	**ok. poł. XIX**	
5.	**Bruczków**	**Oficyna, ob. Dom Pomocy Społecznej**	**w zespole pałacowo-parkowym**	**2 poł. XIX**	
6.	**Bruczków**	**Park**	**w zespole pałacowo-parkowym**	**2 poł. XIX**	
7.	**Bruczków**	**Założenie folwarczne**		**XIX**	
8.	**Bruczków**	**Spichlerz**	**w zespole folwarcznym**	**1 poł. XIX**	
9.	Bruczków	Stodoła	w zespole folwarcznym	1889	
10.	Bruczków	Obora	w zespole folwarcznym	1865	
11.	Bruczków	Chlew	w zespole folwarcznym	1903	
12.	Bruczków	Ogrodzenie	w zespole folwarcznym	k. XIX	
13.	Celestynów 12	Dom		l. 40. XX	
14.	Cielmice	Rządcówka	w zespole folwarcznym	pocz. XX	
15.	Cielmice	Stodoła	w zespole folwarcznym	4 ćw. XIX	
16.	**Dąbrówka**	**Pałac**	**w zespole pałacowo-folwarcznym**	**2 poł. XIX**	
17.	**Dąbrówka**	**Park**	**w zespole pałacowo-folwarcznym**	**ok. poł. XIX**	
18.	Dąbrówka	Stodoła	w zespole pałacowo-folwarcznym	4 ćw. XIX	
19.	Dąbrówka	Obora	w zespole pałacowo-folwarcznym	k. XIX	
20.	Frasunek 2	Czworak	w zespole folwarcznym	pocz. XX	
21.	Głoginin 23	Dom		1 ćw. XX	
22.	Głoginin 38	Dom		1941	
23.	Grodnica	Kapliczka		1919	
24.	Grodnica	Dom administratora	w zespole folwarcznym	1895	
25.	Grodnica	Park krajobrazowy	w zespole folwarcznym	k. XIX	

26.	**Jeżewo**	**Kościół par. p.w. Wszystkich Świętych**	**w zespole kościoła par.**	**1740**	
27.	Jeżewo	Dzwonnica	w zespole kościoła par.	1832	
28.	Jeżewo	Kapliczka w ogrodzeniu	w zespole kościoła par.	1882	
29.	Jeżewo	Cmentarz przykościelny	w zespole kościoła par.	XVIII	
30.	Jeżewo	Ogrodzenie	w zespole kościoła par.	XIX	
31.	**Jeżewo**	**Plebania**	**w zespole kościoła par.**	**1818-1825**	
32.	Jeżewo	Kapliczka		k. XIX	
33.	Jeżewo	Cmentarz rzymskokatolicki		k. XIX	
34.	**Jeżewo**	**Dwór**	**w zespole dworsko-folwarcznym**	**2 poł. XIX**	
35.	**Jeżewo**	**Park**	**w zespole dworsko-folwarcznym**	**2 poł. XIX**	
36.	Jeżewo	Lodownia	w zespole dworsko-folwarcznym	pocz. XX	
37.	**Jeżewo**	**Kuźnia**	**w zespole dworsko-folwarcznym**	**4 ćw. XIX**	
38.	Jeżewo	Stodoła	w zespole dworsko-folwarcznym	k. XIX	
39.	Jeżewo	Browar, pź. gorzelnia	w zespole dworsko-folwarcznym	1870	
40.	Jeżewo	Ogrodzenie	w zespole dworsko-folwarcznym	XIX	
41.	Jeżewo 5	Czworak	w zespole dworsko-folwarcznym	2 poł. XIX	
42.	Jeżewo 6	Czworak	w zespole dworsko-folwarcznym	2 poł. XIX	
43.	Jeżewo 15	Czworak	w zespole dworsko-folwarcznym	4 ćw. XIX	
44.	Jeżewo 16	Czworak	w zespole dworsko-folwarcznym	2 poł. XIX	
45.	**Karolew**	**Pałac**	**w zespole pałacowo-folwarcznym**	**po 1836**	
46.	**Karolew**	**Park**	**w zespole pałacowo-folwarcznym**	**ok. poł. XIX**	
47.	Karolew 6	Oficyna	w zespole pałacowo-folwarcznym	ok. poł. XIX	
48.	Karolew	Obora	w zespole pałacowo-folwarcznym	XIX/XX	
49.	Karolew	Pozostałości ogrodzenia	w zespole pałacowo-folwarcznym	XIX	

50.	Koszkowo 7	Szkoła, ob. Dom		1 ćw. XX	
51.	**Koszkowo**	**Dwór**	**w zespole dworsko-folwarcznym**	**1 poł. XIX**	
52.	Koszkowo	Oficyna	w zespole dworsko-folwarcznym	ok. poł. XIX	
53.	**Koszkowo**	**Park**	**w zespole dworsko-folwarcznym**	**pocz. XX**	
54.	**Koszkowo**	**Zespół folwarczny**		**XIX**	
55.	Koszkowo	Obora	w zespole dworsko-folwarcznym	4 ćw. XIX	
56.	Koszkowo	Obora	w zespole dworsko-folwarcznym	1925	
57.	Koszkowo	Chlew	w zespole dworsko-folwarcznym	1930	
58.	**Koszkowo**	**Stodoła**	**w zespole dworsko-folwarcznym**	**1865**	
59.	**Koszkowo**	**Spichlerz**	**w zespole dworsko-folwarcznym**	**1865**	
60.	Koszkowo	Ogrodzenie	w zespole dworsko-folwarcznym	k. XIX	
61.	Leonów 18	Szkoła, obecnie ZAZ		1 ćw. XX	
62.	Leonów 17	Dom		l. 40` XX	
63.	Siedmiorogów Pierwszy	Cmentarz ewangelicki		2 poł. XIX	
64.	Siedmiorogów Pierwszy 1	Dom		pocz. XX	
65.	Siedmiorogów Pierwszy 19	Dom		1 ćw. XX	
66.	Siedmiorogów Pierwszy 20	Dom		4 ćw. XIX	
67.	Siedmiorogów Pierwszy 33	Spichlerz		1 ćw. XX	
68.	Siedmiorogów Drugi	Kapliczka z figurą Matki Boskiej		XIX	
69.	Siedmiorogów Drugi	Kapliczka z figurą św. Wawrzyńca		XIX	
70.	**Siedmiorogów Drugi**	**Dwór**	**w zespole dworsko-folwarcznym**	**1732**	
71.	**Siedmiorogów Drugi**	**Kapliczka**	**w zespole dworsko-folwarcznym**	**2 poł.**	

				XVIII	
72.	**Siedmiorogów Drugi**	**Park**	**w zespole dworsko-folwarcznym**	**XVIII/XIX**	
73.	**Siedmiorogów Drugi**	**Spichlerz**	**w zespole dworsko-folwarcznym**	**k. XIX**	
74.	Siedmiorogów Drugi	Chlewnia	w zespole dworsko-folwarcznym	k. XIX	
75.	Siedmiorogów Drugi	Kuźnia	w zespole dworsko-folwarcznym	1871	
76.	Siedmiorogów Drugi 2	Szkoła, ob. Dom		pocz. XX	
77.	Skoków 3	Dom		2 poł. XIX	
78.	Strumiany	Cmentarz ewangelicki		XIX	
79.	Strumiany 31	Szkoła, ob. Dom		pocz. XX	
80.	Trzecianów	Kapliczka z figurką Chrystusa			
81.	Wycisłowo 66	Budynek gospodarczy	Przy szkole	k. XIX	
82.	**Wygoda 1**	**Rządcówka**	**w zespole folwarcznym**	**k. XIX**	
83.	Wygoda	Pozostałości parku	w zespole folwarcznym	pocz. XX	
84.	Wygoda	Obora	w zespole folwarcznym	2 poł. XIX	
85.	Wygoda	Obora	w zespole folwarcznym	2 poł. XIX	
86.	Wygoda	Spichlerz	w zespole folwarcznym	l. 30`XX	
87.	Zalesie	Kapliczka z rzeźbą św. Jana Chrzciciela		XIX/XX	
88.	**Zalesie**	**Pałac**	**w zespole pałacowo-folwarcznym**	**1875**	
89.	**Zalesie**	**Oficyna**	**w zespole pałacowo-folwarcznym**	**1835**	
90.	**Zalesie**	**Park**	**w zespole pałacowo-folwarcznym**	**1 poł. XIX**	
91.	**Zalesie**	**Kapliczka**		**XVIII**	
92.	**Zalesie**	**Brama wjazdowa**	**w zespole pałacowo-folwarcznym**	**3 ćw. XIX**	
93.	**Zalesie**	**Spichlerz**	**w zespole pałacowo-folwarcznym**	**1883**	
94.	Zalesie	Biuro administratora, ob. bud. gospodarczy	w zespole pałacowo-folwarcznym	k. XIX	

95.	Zalesie	Stodoła	w zespole pałacowo-folwarcznym	1883	
96.	Zalesie	Obora	w zespole pałacowo-folwarcznym	1902	
97.	Zalesie	Chlewnia i stajnia	w zespole pałacowo-folwarcznym	pocz. XX	
98.	**Zimnowoda**	**Układ ruralistyczny**		**XIV-XIX**	
99.	Zimnowoda	Kościół par. p.w. Świętej Trójcy		1948-1950	
100.	Zimnowoda 5	Plebania		1938	
101.	Zimnowoda	Kaplica cmentarna		1938	
102.	Zimnowoda	Cmentarz rzymskokatolicki		1905	
103.	Zimnowoda	Kapliczka z figurą św. Antoniego			
104.	Zimnowoda 8	Szkoła		XIX/XX	
105.	**Zimnowoda 17**	**Pałac, ob. Dom Pomocy Społecznej**	**w zespole pałacowo-folwarcznym**	**1870-1880**	
106.	**Zimnowoda**	**Park**	**w zespole pałacowo-folwarcznym**	**1 poł. XIX**	
107.	**Zimnowoda**	**Spichlerz**	**w zespole pałacowo-folwarcznym**	**1867**	
108.	**Zimnowoda**	**Stodoła**	**w zespole pałacowo-folwarcznym**	**1867**	
109.	Zimnowoda	Gorzelnia	w zespole pałacowo-folwarcznym	1883	
110.	Zimnowoda	Kuźnia, ob. chlew	w zespole pałacowo-folwarcznym	3 ćw. XIX	
111.	Zimnowoda	Obora	w zespole pałacowo-folwarcznym	k. XIX	
112.	Zimnowoda 1	Dom pracowników folwarcznych	w zespole pałacowo-folwarcznym	k. XIX	
113.	Zimnowoda 2	Dom prac. folwarcznych	w zespole pałacowo-folwarcznym	k. XIX	
114.	Zimnowoda 3	Dom prac. folwarcznych	w zespole pałacowo-folwarcznym	k. XIX	
115.	Zimnowoda 4	Dom prac. folwarcznych	w zespole dworsko-folwarcznym	k. XIX	
116.	Zimnowoda 9	Dom prac. folwarcznych	w zespole pałacowo-folwarcznym	k. XIX	

117.	Zimnowoda 10	Dom prac. folwarcznych	w zespole pałacowo-folwarcznym	k. XIX	
118.	Zimnowoda 11	Dom prac. folwarcznych	w zespole dworsko-folwarcznym	k. XIX	

WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH Z TERENU GMINY BOREK WLKP.

Lp.	Miejscowość	Arkusz AZP	Nr w miejsc.	Nr na arkuszu
1	Borek Wlkp.	63-30	1	1
2	Borek Wlkp.	63-31	2	11
3	Borek Wlkp.	63-30	3	24
4	Borek Wlkp.	63-30	4	25
5	Borek Wlkp.	63-30	5	30
6	Borek Wlkp.	63-30	6	50
7	Borek Wlkp.	63-30	7	51
8	Borek Wlkp.	63-30	8	52
9	Borek Wlkp.	63-30	9	53
10	Borek Wlkp.	63-30	10	54
11	Borek Wlkp.	63-30	11	55
12	Borek Wlkp.	63-30	12	56
13	Borek Wlkp.	63-31	13	30
14	Borek Wlkp.	63-31	14	31
15	Borek Wlkp.	63-31	15	32
16	Bruczków	63-31	1	5
17	Bruczków	63-31	2	6
18	Bruczków	63-31	3	7
19	Bruczków	63-31	4	25
20	Bruczków	63-31	5	26
21	Bruczków	63-31	6	27
22	Bruczków	63-31	7	28
23	Bruczków	63-31	8	29
24	Celestynów	64-31	1	14
25	Celestynów	64-31	2	15
26	Cielmice	63-31	1	37
27	Dąbrówka	63-30	1	11
28	Dąbrówka	63-30	2	12
29	Dąbrówka	63-30	3	16
30	Dąbrówka	63-30	4	17
31	Dąbrówka	63-29	5	21
32	Dąbrówka	63-30	6	58
33	Dąbrówka	63-29	7	22
34	Dąbrówka	63-30	8	59
35	Dąbrówka	63-29	9	26
36	Dąbrówka	63-29	10	31
37	Dąbrówka	63-29	11	32

38	Dąbrówka	63-29	12	33
39	Głoginin	64-31	1	2
40	Głoginin	64-31	2	3
41	Głoginin	64-31	3	17
42	Głoginin	64-31	4	18
43	Głoginin	64-31	5	19
44	Głoginin	64-31	6	20
45	Głoginin	64-31	7	21
46	Grodnica	63-29	8	6
47	Grodnica	63-29	9	7
48	Grodnica	63-29	10	8
49	Grodnica	63-30	11	18
50	Grodnica	63-30	12	19
51	Grodnica	63-30	13	20
52	Grodnica	63-29	14	9
53	Grodnica	63-29	15	10
54	Grodnica	63-29	16	11
55	Grodnica	63-29	17	12
56	Grodnica	63-29	18	13
57	Grodnica	63-29	19	14
58	Grodnica	63-29	20	15
59	Grodnica	63-29	21	16
60	Grodnica	63-29	22	17
61	Grodnica	63-29	23	23
62	Grodnica	63-29	24	35
63	Grodnica	63-29	25	24
64	Grodnica	63-29	26	34
65	Grodnica	63-29	27	25
66	Jawory	62-30	1	32
67	Jawory	62-30	2	33
68	Jawory	62-30	3	34
69	Jeżewo	63-30	1	2
70	Jeżewo	63-30	2	44
71	Jeżewo	63-30	3	3
72	Jeżewo	63-30	4	4
73	Jeżewo	63-30	5	5
74	Jeżewo	62-30	6	2
75	Jeżewo	62-30	7	3
76	Jeżewo	62-30	8	4
77	Jeżewo	63-30	9	26
78	Jeżewo	63-30	10	27
79	Jeżewo	63-30	11	28
80	Jeżewo	63-30	12	29
81	Jeżewo	63-30	13	46
82	Jeżewo	63-30	14	47
83	Jeżewo	63-30	15	48
84	Jeżewo	62-31	16	79

85	Jeżewo	62-30	17	16
86	Jeżewo	62-31	18	80
87	Jeżewo	62-30	19	17
88	Jeżewo	62-31	20	81
89	Jeżewo	62-30	21	18
90	Jeżewo	62-30	22	19
91	Jeżewo	62-30	23	20
92	Jeżewo	62-30	24	35
93	Jeżewo	62-30	25	36
94	Jeżewo	62-30	26	37
95	Jeżewo	62-30	27	38
96	Jeżewo	62-30	28	39
97	Jeżewo	62-30	29	40
98	Jeżewo	62-30	30	41
99	Jeżewo	62-30	31	42
100	Jeżewo	62-30	32	44
101	Jeżewo	62-30	33	45
102	Jeżewo	62-30	34	46
103	Jeżewo	62-30	35	47
104	Jeżewo	62-30	36	21
105	Jeżewo	62-30	37	22
106	Jeżewo	62-30	38	48
107	Jeżewo	62-30	39	49
108	Jeżewo	62-30	40	50
109	Karolew	63-31	1	12
110	Karolew	63-30	2	57
111	Karolew	63-31	3	33
112	Karolew	63-31	4	34
113	Karolew	63-31	5	35
114	Karolew	63-31	6	36
115	Koszkowo	62-30	2	9
116	Koszkowo	62-30	3	10
117	Koszkowo	63-30	4	21
118	Koszkowo	63-30	5	22
119	Koszkowo	63-30	6	31
120	Koszkowo	63-30	7	32
121	Koszkowo	63-30	8	33
122	Koszkowo	63-30	9	34
123	Koszkowo	63-30	10	35
124	Koszkowo	63-30	11	36
125	Koszkowo	63-30	12	37
126	Koszkowo	63-30	13	38
127	Koszkowo	62-29	14	183
128	Siedmiorogów I	64-30	1	35
129	Siedmiorogów I	64-30	2	36
130	Siedmiorogów II	64-31	1	4
131	Siedmiorogów II	63-31	2	8

132	Siedmiorogów II	63-31	3	38
133	Siedmiorogów II	63-31	4	9
134	Siedmiorogów II	63-31	5	39
135	Siedmiorogów II	64-31	6	1
136	Siedmiorogów II	64-31	7	5
137	Siedmiorogów II	63-31	8	10
138	Siedmiorogów II	64-31	9	6
139	Siedmiorogów II	64-31	10	7
140	Siedmiorogów II	64-31	11	8
141	Siedmiorogów II	64-31	12	9
142	Siedmiorogów II	64-31	13	10
143	Siedmiorogów II	64-31	14	11
144	Siedmiorogów II	64-31	15	12
145	Siedmiorogów II	64-31	16	13
146	Skoków	63-31	1	1
147	Skoków	63-31	2	2
148	Skoków	63-31	3	3
149	Skoków	63-31	4	4
150	Skoków	63-31	5	13
151	Skoków	63-30	6	49
152	Skoków	63-31	7	14
153	Skoków	63-31	8	15
154	Skoków	63-31	9	16
155	Skoków	63-31	10	73
156	Skoków	63-31	11	17
157	Skoków	63-31	12	18
158	Skoków	63-31	13	19
159	Skoków	63-31	14	20
160	Skoków	63-31	15	21
161	Skoków	63-31	16	22
162	Skoków	63-31	17	23
163	Skoków	63-31	18	24
164	Skokówko	62-31	1	63
165	Skokówko	62-31	2	64
166	Skokówko	62-31	3	65
167	Skokówko	62-31	4	67
168	Skokówko	62-30	5	11
169	Skokówko	62-31	6	70
170	Skokówko	62-30	7	12
171	Skokówko	62-31	8	71
172	Skokówko	62-30	9	13
173	Skokówko	62-31	10	72
174	Skokówko	62-30	11	14
175	Skokówko	62-30	12	15
176	Skokówko	62-31	13	74
177	Skokówko	62-31	14	75
178	Skokówko	62-31	15	76

179	Skokówko	62-31	16	77
180	Skokówko	62-31	17	78
181	Skokówko	62-31	18	82
182	Skokówko	62-31	19	69
183	Skokówko	62-30	20	51
184	Skokówko	62-30	21	43
185	Strumiany	63-30	1	45
186	Studzianna	62-30	1	5
187	Studzianna	62-30	2	6
188	Studzianna	62-30	3	7
189	Studzianna	62-30	4	23
190	Studzianna	62-30	5	24
191	Trzecianów	63-30	1	9
192	Ustronie	63-30	1	60
193	Ustronie	63-30	2	61
194	Wycisłowo	62-30	1	1
195	Wycisłowo	62-30	2	8
196	Wycisłowo	63-30	3	23
197	Wycisłowo	63-30	4	39
198	Wycisłowo	63-30	5	40
199	Wycisłowo	63-30	6	41
200	Wycisłowo	63-30	7	42
201	Wycisłowo	63-30	8	43
202	Wycisłowo	62-30	9	25
203	Wycisłowo	62-30	10	26
204	Wycisłowo	62-30	11	27
205	Wycisłowo	62-30	12	28
206	Wycisłowo	62-30	13	29
207	Wycisłowo	62-30	14	30
208	Wycisłowo	62-30	15	31
209	Zalesie	63-30	1	6
210	Zalesie	63-30	2	7
211	Zalesie	63-30	3	8
212	Zalesie	63-30	4	10
213	Zalesie	63-30	5	13
214	Zalesie	63-30	6	14
215	Zalesie	63-30	7	15
216	Zalesie	64-30	8	5
217	Zalesie	64-30	9	6
218	Zalesie	64-30	10	7
219	Zalesie	64-30	11	8
220	Zalesie	64-30	12	9
221	Zalesie	64-30	13	10
222	Zalesie	64-30	14	11
223	Zalesie	64-30	15	12
224	Zalesie	64-30	16	13
225	Zalesie	64-30	17	14

226	Zalesie	64-30	18	15
227	Zalesie	64-30	19	16
228	Zalesie	64-30	20	17
229	Zalesie	64-30	21	18
230	Zalesie	64-30	22	42
231	Zalesie	64-30	23	62
232	Zalesie	63-30	24	63
233	Zalesie	63-30	25	64
234	Zimnowoda	64-31	1	16

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 87. ust 1. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku (Dz.U. 2024 r. poz.1292), zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

Stosownie do art. 87 ust. 3 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2025-2028 dla Gminy Borek Wielkopolski uzyskał pozytywną opinię Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (opinia nr WWKZ.5120.6417.4.2025 z dnia 17 lipca 2025 roku)